

STRUČNÁ
APOLOGETIKA KATOLICKÁ

PRO
UČEBNÉ KURSY OBČANSKÝCH ŠKOL

SEPSAL
XAVER DVOŘÁK

Se 7 obrázky

VYDÁNÍ TŘETÍ, NEZMĚNĚNÉ

Schváleno výnosem ministerstva školství a národní osvěty
ze dne 31. března 1922, č. 27.277/22-I/1, jako učebnice pro měšťanské školy
s českým jazykem vyučovacím

Váz. K 8.—

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S.
1922

OBSAH.

	Strana
§ 1. Pojem a rozdělení apologetiky	1
I. O duši lidské	1
§ 2. Duše lidská jest duch	1
§ 3. Pokračování	4
§ 4. Duše lidská jest nesmrtelná	7
II. O jsoucnosti a osobnosti Boží	9
§ 5. Důkazy jsoucnosti Boží	9
§ 6. Pokračování. Osobnost a jedinnost Boží	12
§ 7. Atheismus a jeho prameny	18
§ 8. Náboženství	20
III. O nadpřirozeném zjevení Božím	21
§ 9. Nutnost zjevení Božího	21
§ 10. Znamky zjevení Božího	22
§ 11. Historická pravdivost zjevení Božího	24
§ 12. Věrohodnost knih Písma sv. Starého zákona	25
§ 13. Věrohodnost knih Písma sv. Nového zákona	28
§ 14. Přehled zjevení Božího. A. Zjevení všeobecné	30
§ 15. B. Zjevení patriarchální a mojžíšské	32
§ 16. Pokračování. C. Zjevení prorocké	34
IV. O náboženství křesťanském	36
§ 17. Zjevení křesťanské. Kristus, zaslíbený Vykupitel	36
§ 18. Kristus, pravý Bůh	38
§ 19. Pokračování	41
§ 20. Dokončení. Učení sv. apoštolův a církve	43
§ 21. Kristovo dílo Vykupitelské	45
§ 22. Církev Kristova. A. Založení její	45
§ 23. B. Zřízení církve	46
§ 24. Nástupcové sv. Petra a sv. apoštolův	49
§ 25. C. Znamky církve Kristovy	51
V. O církvi katolické	52
§ 26. Církev římsko-katolická církví Kristovou .	52
§ 27. Výsledky	55
§ 28. Prameny zjevení Božího. A. Písmo svaté	58
§ 29. B. Ústní podání	59
§ 30. Závěrek	61

§ 1. Pojem a rozdělení apologetiky.

Apologetika katolická jest nauka, která obhazuje pravdy víry katolické a vyvrací námitky proti nim činěné.

Apologie (řec.) sluje obrana; apologeté slují obránci.

Již v prvních dobách křesťanských bylo třeba náboženství křesťanského hájiti a námitky nepřátel vyvracet. Spisovatelé, kteří to činili, slují **apologety církevními**.

Takoví byli: sv. Justin († 166), sv. Irenej († 202), Tertullian († 240), Origenes († 254), sv. Cyprian († 258) a jiní.

Nepřáteli byli tehdy hlavně filosofové pohanští. V době přítomné třeba hájiti článků víry proti filosofům moderním.

Pravdy víry katolické, proti nimž nejvíce útočeno jest, jsou zvláště: duchovost a nesmrtelnost duše lidské (materialisté a monisté); jsoucnost Boha a osobnosti jeho (atheisté a pantheisté); nadpřirozené zjevení Boží, na němž zakládá se náboženství křesťanské (positivisté a racionalisté); poslání církve katolické (protestanté).

Jedná tedy apologetika katolická: 1. o duchovosti a nesmrtelnosti duše lidské; 2. o jsoucnosti a osobnosti Boží; 3. o nadpřirozeném zjevení Božím; 4. o náboženství křesťanském; 5. o církvi katolické.

Prameny, odkud apologetika katolická čerpá své důvody, jsou vedle Písma svatého a tradice, především rozum, zkušenost a svědectví vědy a dějin.

I. O duši lidské.

§ 2 Duše lidská jest duch.

Duchem rozumíme bytost nehmotnou, obdařenou rozumem a svobodnou vůlí. Duše lidská jest duch, neboť jest 1. **nehmotná**, 2. jest obdařena **rozumem**, 3. jest obdařena **svobodnou vůlí**.

H m o t o u rozumíme to, co se z částí fysických (atomů, molekulů) skládá a v ně se také rozložiti může. **H m o t n ý m** sluje vše, co buď samo je hmotou, na př. kámen, rostlina, tělo zvířecí, tělo lidské; nebo co jen ve spojení s hmotou může existovati, na př. duše zvířecí.

N e h m o t n ý m i pak slují bytosti, které hmotou nejsou, jako Bůh, andělé; nebo jsou-li s hmotou spojeny, přece i bez hmoty existovati mohou, jako duše lidské.

I. Duše lidská jest **nehmotná**, t. j. není hmotou a může i bez těla existovati.

1. **Svědectví Písma svatého.** Písmo svaté staví **duši a tělo** navzájem proti sobě jako dvě protivy. »Duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno« (Mat. 26₄₁). »Nebojte se těch, kteříž zabíjejí tělo, ale duše nemohou zabít« (Mat. 10₂₈). — A stvrzuje existenci **duše i bez těla** — po smrti: »A navrátí se prach do země, odkud byl, a duch navrátí se k Bohu, kterýž jej dal« (Kaz. 12₇). »Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého« (Luk. 23₄₆).

2. **Svědectví církve svaté.** Církev vždycky učila, že duše lidská jest **nehmotná**, a rozeznává v člověku **ducha** od **hmoty**. Na sněmu 4. lateránském (1215) praví: »Bůh stvořil tvorstvo duchové a tělesné, po té člověka složeného z části **duchové** i **tělesné**« (Kap. 1). Na sněmu vatikánském (1869) praví církev o přirozenosti lidské, že jest složena z **ducha** a **hmoty** (Sed. 3. o víře katol. k. 1).

3. **Svědectví rozumu.** Také rozum poznává duchovost duše lidské.

a) Na těle svém dobře rozeznáváme jednotlivé části, ale své já, t. j. duši svou rozložití nedovedeme, jest **nerozložitelná** — **jednoduchá**. Tělo se dle vědy stále vyměňuje ve svých molekulách, není totožné v každém období života; ale naše já zůstává týmž po celý život. — Mezi tělem a duší bývá často spor, což by nemohlo býti, kdyby duše byla hmotou jako tělo; na př. odpírá-li si člověk hladovíci pokrmu a p.

b) Duše **nepodléhá** zákonům hmotné přírody, na př. prostoru času, tíže a p.

Tak duše lidská myšlenkami přenáší se bez námahy od místa těla svého. Duše nestárne jako tělo. Duše neodpočívá, jest činna i ve spánku (sny).

c) Činnost duše není omezena pouze na smysly, nýbrž **nezávisle na nich vztahuje se i na věci čistě nehmotné**, jako jsou pravda, dobro, krása; čas, prostor, nekonečnost; Bůh, anděl a jiné. Žádá si věcí čistě duchovních, jako jsou ctnost, nesmrtelnost, čest, sláva a podobné.

Zvíře jest odkázáno jen na vnímání smyslové, které tedy týkati se může jen věcí hmotných, a vždy je vedeno jen smyslnou stránkou věcí hmotných; na př. příjemné vždy je láká, nepříjemné vždy je odpuzuje. A zdá-li se někdy u zvířat jeviti jakási vyšší snaha, nevyplývá z mravného uvědomění, nýbrž prostě z pudu (instinktu); na př. láska k mladým. Nejlépe to viděti z toho, když mladí odrostou, láska a něžná starostlivost starých úplně mizí a mlád' stává se zcela cizí rodičům.

II. Duše lidská obdařena jest **rozumem**. Rozum jest mohutnost duše, kterou myslí, soudí, pojmy tvoří; jí rozeznává věci i po stránce nehmotné, morální a esthetické.

1. **Svědectví Písma svatého.** Všecka místa v Písmě svatém, v nichž se vypravuje, že se Bůh zjevoval člověku a jej poučoval, předpokládají u člověka **rozum**. Avšak Písmo sv. i zřejmě praví: »Mně pak dal Bůh, bych mohl mluvit, jak **smýšlím**, a prvé **mysliti**, jakž sluší o těch věcech, které mi se dávají« (Moudr. 7₁₅). »Tomu, kterýž mi dává **moudrost**, dám i slávu« (Sir. 51₂₃).

2. **Svědectví církve svaté.** Církev nazývá duši lidskou »**rozumnou duší**«, tedy rozumem obdařenou (Lateránský sněm 5. sed. 8; 1512).

3. **Svědectví vlastní zkušenosti.** Zkušenost nás poučuje o rozumu takto:

a) Člověk **mluví**, t. j. zvuky pojí v slabiky, slabiky v slova; slova pak spojuje u věty. Jimi vyjadřuje pojmy a soudy; musí mít tedy i mohutnost, která pojmy a soudy tvoří.

Zvíře sice vydává zvuky, ale nečlánuje jich v slabiky, slova, věty — nemluví. Nemá, co by vyjadřovalo, nemá myšlenek, pojmů, netvoří soudů. Má jen představy věcí okolních, které budí v něm buďto úžas anebo strach, radost anebo bolest; a na vyjádření těch stačí mu pouhý zvuk (citoslovce).

b) Člověk **píše a čte**, t. j. vymýšlí pro zvuky znaménka a se znaménky spojuje myšlenky. Tak tvoří literaturu, kterou přenáší myšlenky své na potomky a umožňuje pokrok kultury.

Vykopávky v Assyrii, Babylonii, v Egyptě a jinde objevují nám celý myšlenkový svět těchto národův.

c) Člověk má **vědu a umění**. Vědu s jejími úžasnými výzkumy a vždy novými vynálezy stvořil svým rozumem bádačským (spekulativním), umění pak vždy víc a více se rozvíjející rozumem obrazotvorným (fantasií).

III. Duše lidská obdařena jest **svobodnou vůlí**. Svobodná vůle jest mohutnost duše, kterou člověk nenuceně volí sobě jednu z různých věcí; rozhoduje se, činiti to neb ono, dobré nebo zlé, anebo vůbec nejednati.

1. **Svědectví Písma svatého.** Všechna přikázání v Písmě svatém jsou důkazem svobodné vůle lidské. Kdyby člověk neměl svobodné vůle, bylo by nesmyslné jemu přikázání dávat. Ale Písmo sv. i zřejmě praví: »Budeš-li **chtít** přikázání [jeho] **zachovávat**, a [budeš-li **chtít**] na věky víru [jemu] libou činiti, zachovajíť tebe. Předložil tobě vodu i oheň: k čemu **chceš**, vztáhni ruku svou. Před člověkem jest život i smrt, dobré i zlé, co se mu bude líbiti, dáno bude jemu« (Sir. 15₁₆₋₁₈).

2. **Svědectví církve svaté a tradice.** Na sněmu trident-ském (1545—63) zavrhl církev učení reformatů 16. věku, kteří popírali svobodné vůle člověka po pádu Adamově, a prohlásila, že **svobodná vůle** člověka ani po hříchu Adamově ztracena nebo zhlazena nebyla (Sed. 6. k. 5). — Sv. Jeronym († 420) praví: »**S vůlí svobodnou** stvořil nás Bůh, nebýváme ani ke ctnosti ani ke hříchu s nutností přitahováni.«

3. **Svědectví rozumu.** Rozum dotvrzuje, že člověk má svobodnou vůli, takto :

a) U člověka jako u zvířete každý dojem smyslovými ústroji (čidly) přijatý přenáší se do mozku a vyvolává tu činnost odvetnou (= reakci), která odpovídá podráždění nervovému. Ale jen člověk, protože má svobodnou vůli, může tuto **činnost zpětnou přerušiti** nebo pozměniti. Na př. k mozkovým záchvěvům, jež by přirozeně vedly ke vzbuzení bolesti nebo hněvu, může odpověditi pohrdáním, lhostejností, radostí, úsměvem; jako apoštolové, jsouce mrskáni, radovali se, že jest jim pro jméno Ježíš trpěti (Sk. ap. 5₄₁).

Pod nožem pitevním (při vivisekci) zvíře nemůže neprojevit utrpení svého, ale člověk i divoch, když za živa jest od nepřítele skalpován, může utajiti muka — ba, posmívati se i katanu zdánlivou bezcitností¹⁾.

b) Vnitřní zkušenost naše svědčí, že při svém jednání **nejsme nuceni**, že jednáme svobodně a že bychom mohli jinak jednati, než jednáme. Víme, že ani násilím ani hmotnými a jinými ztrátami nemůžeme býti k ničemu přinuceni, nechceme-li sami. (Stávky, vzpoury, revoluce.) Zásluha a vina, odměna a trest, chvála a hana, soudy a žaláře mají smysl jen tehdy, je-li člověku svobodná vůle. »Kde nutnost panuje, tam není ani trestu ani odměny« (Sv. Jeronym).

c) Rozdíl mezi dobrem a zlem jest možný jen tehdy, je-li tu **svobodná vůle**. Kde panuje nutnost, tam mizí všeliký rozdíl mravní (jako u zvířat). »Přirozené není zlé.«

Hřích jest vědomé a **dobrovolné** přestoupení zákona Božího.

§ 3. Pokračování.

Vyvrácení námitek proti rozumnosti a svobodné vůli duše lidské.

I. Proti **rozumnosti** duše lidské:

Námítka 1. K vysvětlení rozumnosti lidské není prý třeba předpokládati duše rozumné; **mozek** prý jest to, co v člověku myslí. Tedy čím větší mozek, tím větší rozum; poruší-li se mozek, porušuje se i myšlení.

¹⁾ Duilhé de Saint Projet, Apologie víry, str. 261.

Vyvrácení. Na velikosti mozku vůbec nezávisí síla rozumu; na př. vůl má větší mozek než člověk a přece i přísloví odpírá mu moudrosti. Ale ani poměrně k váze těla nemá člověk největší mozek. Jsou zvířata, u nichžto poměr váhy mozku k váze těla jest 1:14, kdežto u člověka bývá poměr 1:22 až 35. Podle tohoto »vědeckého« výzkumu byla by stupnice rozumnosti asi tato: kanárek, několik brasílských opic, člověk, osel, kuře a posléze slon (1:500)¹⁾

Jestliže porušením mozku porušuje se i myšlení, svědčí to, že jest mozek v úzkém spojení s rozumem jako jeho nástroj, ale nikoliv to nesvědčí, že by mozek sám myslil. Jako u umělce, jenž tvoří rukou, zmrzačí-li si ruku a přestává-li tím jeho umění, nelze z toho odvozovat, že by ruka jeho byla bývala původem umění jeho.

Doktor Carus, lékař a psycholog († 1869), vypravuje případ zcela opačný, v němž poškození mozku a ztráta části jeho měla za následek větší bystrost a vytříbenější řeč, kteréžto známky zanikly po vyléčení nemocného²⁾. Podobně Dr. Hyrtl, slavný fysiolog³⁾, praví: »Ona šedá látka mozku, již mnozí považují za příčinu duchovní činnosti, může se porušiti neb i ztratiti, aniž se tím síle rozumové valně uškodí.«

Námítka 2. Myšlení není prý nic jiného než jakási **fosforescence** (světélkování) mozku (Dr. Moleschott). Tedy čím více kostíku v mozku, tím větší rozum.

Vyvrácení. Dokázáno jest, že kosti obsahují mnohem více kostíku než mozek (400krát více, Dr. Liebig). Kdyby naše myšlení bylo toliko fosforescencí mozku, proč tedy kosti nemyslí? A proč u zvířat za hloupé považovaných (jako husa, ovce) má mozek více fosforu než u člověka?⁴⁾

Námítka 3. I v činnosti **zvířat** jeví prý se **rozumnost**; tedy i zvířata měla by duši duchovou.

Vyvrácení. U zvířat skutečně shledáváme účelná jednání, která předpokládají rozum, ale ne v nich, nýbrž u toho, kterýž jest původcem, stvořitelem zvířat. Jako činnost stroje účelná jest a předpokládá rozum u vynálezce a ne ve stroji, tak se to má s účelným jednáním u zvířat. Zvířata nejednají sebevědomě, nýbrž z pouhého pudu, neuvědoměle

Že jednají jenom **z pudu**, vysvítá takto:

a) Zvířata jednají bez předchozí úvahy ihned; musila by tedy rozumem vynikati nad člověka, který musí prvé rozvažovati, než může rozumně jednati.

---

¹⁾ Štěpán Pavlicki, Mozek a duše, str. 13. ²⁾ Tamtéž, str. 28. ³⁾ Fysiologie je věda, která jedná o úkonech ústrojenstva a o podmínkách života. ⁴⁾ Štěpán Pavlicki, Mozek a duše, str. 18.

b) Zvířata téhož druhu a za obvyčejných okolností jednají vždy stejně a to hned od svého nejprvnějšího mládí; nic se nenaučí sama od sebe. Byla by tedy zvířata nad člověkem, který musí napřed rozum svůj vzdělávati a po mnohá léta se učit.

Zvířata uprostřed kulturního lidstva jednají stejně po všechny věky. Kultura lidí, mezi nimiž žijí, se nesmírně povznesla, ale neměla účinku na zvířata pražádného.

c) V okolnostech nezvyklých jednají zvířata zcela nerozumně a je viděti, že dovedou jen to, k čemu pud je vede, a že není žádné úvahy u nich. Na př. postavíme-li kuře na hromadu zrní, hrabe v samotném zrní, ač hledati nepotřebuje. Člověk dovede se přizpůsobiti k okolnostem a podle nich zříditi činnost svou.

d) Poukazuje-li se u zvířat na jejich umělost, na př. ve stavbě hnízd, doupat, pláství, ve tkaní pavučin a podobně, nelze to považovati za projev rozumu, nýbrž pudu, protože v umělosti jejich nejeví se žádný pokrok. Kdyby se mělo souditi z takovéto umělosti na rozum, i rostlina měla by rozum, když lístky květové harmonicky skládá, ba i nerost, když rozpuštěn tvoří krásné a přesné útvary krystalové.

e) Nejpádnejším však důkazem, že zvíře nemá rozumu, jest, že nemá řeči, ani sebevědomí¹⁾, ani náboženství, ani morálky. »Nejostřejší rozdíl mezi člověkem a zvířetem jest, že **zvíře nemá rozumu**; všechny úkazy, které na rozum poukazovati se zdají, mohou býti jiným způsobem vyloženy. Za rozum dán jest jim v náhradu pud, jenž je bezděčně, ale jistě vede k cíli«²⁾. — »Rozumem předčíme zvířata« (Cicero, † 43 př. Kr.).

II. Proti **svobodné vůli** duše lidské.

Námítka 1. Člověk prý v jednání svém určován³⁾ jest **pohnutkami**, a s těmi prý se to má jako s fysickými silami, že totiž rozhoduje nejsilnější (Schopenhauer, † 1860.)

Vyvrácení. Svoboda vůle nezáleží v tom, abychom jednali bez pohnutek. Svoboda vůle není libovůlí. Rozumný člověk řídí se pohnutkami, ale není jimi řízen. Svobodně rozhoduje mezi pohnutkami různými a neřídí se vždy pohnutkami nejsilnějšími.

Sv. Perpetua, majíc se rozhodovati mezi vírou a láskou mateřskou, potlačila v sobě mocnější lásku k dítěti a rozhodla se obětovati život za víru.

Námítka 2. Člověku prý jest nevyhnutelně činiti to, co **za nejlepší** uznává.

Vyvrácení. Rozumný člověk činí ovšem, co za nejlepší uznává; ale jest si spolu vědom, že to činí dobrovolně a že by nemusil tak jednati. Proto vidíme, že přemnozí jednají také nerozumně; nečiní tedy,

---

¹⁾ Sebevědomí není sebecit, nýbrž vědomí o své jsoucnosti, o svém určení a cíli. ²⁾ Filosof Dr. Dastich, Empir. dušesloví. ³⁾ Determinismus psychologický.

co za nejlepší uznávají. »Vidím a schvaluji lepší, a následuji horšího« (Ovidius). Důkazem jest i hřích. Nebo kdybychom nevyhnutelně volili vždy jen nejlepší, mohli bychom chybiti, ale nikoliv hřešiti. A přece činíme rozdíl mezi chybou a hříchem. Chybu omlouváme, hřích káráme.

Námitka 3. Statistika zločinců dokazuje prý, že člověk jedná ve stejných okolnostech vždy stejně, že okolnosti určují jednání jeho; že tedy člověk není svoboden.

Vyvrácení. Statistika dokazuje právě opak, že člověk totiž nejedná vždy za stejných okolností stejně. Statistika ukazuje jen jisté procento, nikoliv převážnou většinu, a jen převážná většina mohla by ukazovati na pravidlo. A kdyby se i jevila ve statistice jistá pravidelnost, svědčí to jen, že lidé málo užívají svobody své, dávajíce se ovládati svými náruživostmi. A bylo by pak rozumno, zařizovati káznice a polepšovny, kdyby člověk nebyl v jednání svém svoboden!

§ 4. Duše lidská jest nesmrtelná.

Není-li duše lidská hmotou, nemá ani vlastností hmoty, to jest, není složená ani dělitelná, nýbrž **jednoduchá a nedílná** — jest **nesmrtelná**. Duše lidská jest nesmrtelná, znamená, že žije i po dočasném odloučení od těla jako bytost sebevědomá dále a trvá na věky.

Duše lidská není věčná, ježto má původ od Boha v čase, ale z vůle Boží trvá na věky.

1. Svědectví Písma svatého. Písmo svaté praví: »Duše pak spravedlivých jsou v ruce Boží, a nedotkne se jich muka smrti. Zdají se očím nemoudrých umírati, ale oni jsou v pokoji... naděje jejich jest plná nesmrtelnosti« (Moudr. 3₁₋₄). Jinde dosvědčuje, že »duše nemohou zabít« (Mat. 10₂₈).

2. Svědectví církve svaté. Učení o nesmrtelnosti duše církev řadí mezi základní pravdy, které katolický křesťan, když dospěje k rozumu, má věřiti a věděti. S n ě m l a t e r á n s k ý 5. (sed. 8.) prohlašuje: »Odsuzujeme a zavrhuje všechny, kdož tvrdí, že duše rozumná jest smrtelná a jedna ve všech lidech.«

3. Svědectví rozumu. A. Smrt jest r o z k l a d; může tedy člověk jako bytost z duše a těla sestávající umřítí odloučením duše od těla, může i tělo jeho jako hmota se rozpadnouti; ale duše jako bytost jednoduchá nemůže se rozpadnouti, nemůže umřítí, jest tedy **nesmrtelná**.

B. Duše lidská jako duch jest bytost, která sobě sama postačuje a k činnosti své těla nezbytně nepotřebuje, třebaš, pokud v těle jest, smyslů tělesných k činnosti své používá. Nemusí tedy s tělem zajíti, může i bez těla dále žíti, jest **nesmrtelná**.

Tím liší se od duše zvířecí, která nemá samostatného bytu a jen ve spojení s hmotou trvati může. Proto, zajde-li tělo, zachází i duše zvířecí, tak jako světlo sluneční zachází se slunce západem.

C. Bůh mohl by život duše zničit, ale protiví se to jeho **moudrosti** (*a*), **dobrotivosti** (*b*) a **spravedlnosti** (*c*).

a) Bůh dal duši vlohu, kterou puzeu jsouc žádá si dokonalého poznání všeliké **pravdy**. Ale k tomuto dokonalému poznání Boha, sebe i světa nedochází v tomto životě. Bylo tedy třeba, aby **nejvýš moudrý** Bůh duši lidskou tak uzpůsobil, aby v jiném (věčném) životě poznání dokonalého došla. »Nyní poznávám z **částky**, ale tehdyž poznám, jakož i poznán jsem« (1. ke Kor. 13₁₂).

»Vím, že nic nevím« (Argesilaos, filosof platonský). — »Mehr Licht!« volal prý Goethe umíraje.

b) Bůh vložil do duše lidské také touhu po **blaženosti**. Ale této blaženosti nelze na zemi dojíti. Bylo tedy třeba, aby Bůh **nejvýš dobrotivý** duši tak uzpůsobil, aby v jiném životě (posmrtném) blaženosti toužené došla. — A má-li tato blaženost dokonalá býti, jest z ní všeliké zlo, i smrt vyloučiti; vyžaduje tedy i nesmrtelnost duše. »**Nasyacen budu**, když se ukáže sláva tvá« (Žalm 16₁₅).

»Před smrtí nikdo nemůže za blaženého jmín býti« (Solon, filosof pohanský). — »Srdce člověka tak dlouho nepokojno jest, dokud nespočine v tobě, ó Pane« (Sv Augustin, † 430¹).

c) Svědomí lidské, hlas Boží, žádá pro každý skutek spravedlivou **odplatu**. Ale té na zemi nedocházíme; mnozí zajisté smrtí dobývají si zásluh (mučedníci) a někteří smrtí páchají hřích (sebevrazi přičetní). Bylo tedy třeba, aby Bůh **nejvýš spravedlivý** člověka tak uzpůsobil, aby aspoň v jiném životě (posmrtném) úplné odplaty dosáhl.

A tato odplata (odměna nebo trest) musí býti **věčná**, protože hřích jako neskonalá urážka žádá i neskonalého (věčného) trestu, a ctnost jakožto opak hříchu žádá věčné odměny. Také jediné věčná odměna a věčný trest dovedou člověka pohnouti, aby konal ctnost a varoval se nepravosti. »**Všecko**, co se děje, přivede Bůh na soud za všeliké poblouzení, buď že by to dobré bylo, nebo zlé« (Kaz. 12₁₄).

4. **Svědectví dějin**. Dějiny dotvrzují, že víra v **posmrtný život** jest všem národům společná. Souhlas takový dá se vysvětliti jen z přirozenosti lidské, kteráž jest všem společná; jest tedy víra v posmrtný život projevem přirozenosti lidské a proto nemůže býti lží.

»V čem všichni národové souhlasí, to nutně musí pravdivo býti« (Cicero). — Obyčej národů pohanských, dávati mrtvým nářadí, jídla, peníze spolu do hrobu, ač jest pověrou, přece založen jest na víře v nesmrtel-

¹) Vyznání, kn. 1. hl. 1.

nost duše. Egypťané věřili v metempsychosi (= stěhování duše). Řekové a Římané měli své podsvětí, Germané svou Valhallu; Slované pak věřili, že »otčík zajde k otcem«.

Námítka. Ze záhrobí prý se ještě nikdo nevrátil; jakž tedy jest život posmrtný?

Vyvrácení Námítka taková není ani nová ani pravdivá. Není nová; neboť již Písmo svaté mluví o bezbožných, kteří řekli: **Není navrácení po skonání našem, protože zapečetěno jest a nikdo se nenavrací**« (Moudr. 2₆). Není ani pravdivá, protože již ve Starém zákoně dříve se zmínka o vzkříšených (pachole vdovy sareptské, 3. Král. 17₂₂; pohřbený v hrobě Eliseově, 4. Král. 13₂₁ a j.); i Kristus sám vzkřísil mnohé, mezi nimi Lazara »čtyři dni v hrobě pochovaného« (Jan. 11₄₄).

Nejsou-liž přímluvy svatých a zázračná jich vyslyšení patrnými důkazy o životě záhrobním a nesmrtelnosti duší lidských?! Ale těm, kteří onu námítku činívají, platí spíše slovo Kristovo z podobenství o bohatci: »Ani, byť kdo z mrtvých vstal, uvěří« (Luk. 16₃₁).

Má se to s popíráním nesmrtelnosti, jako s popíráním Boha. Popírá jí ten pouze, kdo se nesmrtelnosti duše má co báti. Ale spravedliví vždy se utěšovali nesmrtelností duše.

»Mnozí šli s radostí do Hádu, shledat se s přáteli na blaženém místě« (Platon).

II. O jsoucnosti a osobnosti Boží.

§ 5. Důkazy jsoucnosti Boží.

Duše lidská jako duch rozumem obdařený poznává nejen ze zjevení Božího a z učení církve svaté, ale i ze světa viditelného, že **Bůh jest**, původce a pán všehomíra.

I. **Svědectví Písma svatého.** Písmo svaté této pravdy ani neoznamuje, ale ji jako samozřejmou předpokládá, když vypravuje: »Na počátku **Bůh** stvořil nebe a zemi« (1. Mojž. 1₁). A dosvědčuje, že k tomu poznání každý rozumný tvor musí dojít: »Řekl **nesmyslný** v srdci svém: Není Boha« (Ž. 13).

I. **Svědectví církve svaté.** Také církev, tuto víru předpokládajíc, začíná všechna vyznání víry slovy: »Věřím v **Boha**«, od apoštolského, počínajíc až k vatikánskému.

III. **Svědectví rozumu.** Člověk pozorováním viditelného světa i sebe poznává jasně, že Bůh jest, takto:

1. Pozorujeme, že jednotlivé věci kolem nás vznikají a zanikají že mohou býti a mohou nebýti, to jest, že jsou nahodilé.

Jestliže svět se skládá z nahodilých bytostí jednotlivých, jest i sám ve svém celku nahodilý, mohl býti a mohl nebýti, má také on svůj vznik a není tedy věčný. Vidíme pak dále, že žádná bytost nahodilá sama sebou nepovstává, nýbrž má za původce jinou bytost rozdílnou od sebe a prvnější, než jest sama. (Osení na poli nevzniklo samo sebou, nýbrž rolník prve nasil na poli semene.) Tedy ani svět sám sebou nepovstal, ale má za původce bytost prvnější, než jest sám, a rozdílnou od sebe. Bytost ta, poněvadž jest rozdílná od světa, není nahodilá, nýbrž nutná, t. j. nevznikla teprve, nýbrž jest od věčnosti¹⁾. Jest jí **věčný Bůh**.

Námítka. Věda tvrdí, že z »ničeho není zase nic«; jak prý tedy možno, aby Bůh stvořil z ničeho svět?

Vyvrácení. Větou: »z ničeho není zase nic« chce věda říci, že všechno musí míti dostatečnou příčinu; ale pravíme-li, že Bůh stvořil svět z ničeho, tvrdíme, že vůlí Boží povstal svět. Má tedy více než dostatečnou příčinu svého vzniku a trvání, totiž **všemohoucí vůli Boží**.

Námítka, že »z ničeho nelze nic učiniti«, může se týkati člověka, nikoliv Boha. Měřiti Boha podle člověka bylo by Boha snižovati na člověka, a více, bylo by božství jeho popírati.

2. Věda přírodní učí, že byla doba, kdy nebylo života na zemi, ba ani býti nemohlo. (Theorie Kantova, Laplaceova.) A přece pozorujeme tu život trojí: **rostlinný** (vegetativní), **smyslový** (sensitivní u zvířat) a **duchový** (u lidí). Odkud tento život trojí? Sám sebou vzniknouti nemohl, neboť věda učí »všecko živé z živého« (»omne vivum ex vivo«). Dr. Pasteur, † 1895). Musí míti tedy původce, jenž jest zdrojem všeho života — životodárcem. A jest jím **všemohoucí Bůh**.

Námítka. Život na zemi dá prý se vysvětliti pouhým působením sil přírodních. Rostlina na př. jest prý soujem hmotných částic, jejichž fyzikální a chemické síly tvoří život rostliny; umělé ustrojení její, sestavení částic, stalo prý se náhodou. Když pak se rostlina rozmnožovala na zemi, povstaly různé druhy její, jak se nyní jeví. Stalo prý se to tím způsobem, že vlivem vnějších přírodních vlivů příznivých zachovaly se tvary vhodnější, méně vhodné zanikly (výběr přírody = selekce). Podobně povstala prý zvířata z jednoho zvířete, to pak povstalo z hmoty neživotné. Život u zvířete vznikl prý jako u rostlin, působením fyzikálních a chemických sil. Když pak se zvíře rozmnožovalo, povstaly i tu různé nynější druhy²⁾ zvířectva výběrem přírody (selekcí). Člověk ko-

---

¹⁾ Dr. Vychodil, Důkazy jsoucnosti Boží, str. 94. ²⁾ Druhem označuje se souhrn jedinců vzešlých z rodičů, kteří jim tak jsou podobní, jako oni sobě navzájem; jest to jedinec opěťovaný a dále vedený časem i prostorem. F. Duilhé de Saint Projet, Apologie víry křesťanské, str. 188.

nečně vyvinul prý se během věků ze zvířete sobě tělesně nejpodobnějšího, t. j. z opice, a život jeho duchový není prý nic jiného než smyslový život zvířecí. Mysleti a chtíti u člověka jest prý to, co u zvířat viděti a slyšeti. A připustí-li se, že hmota jest věčná, pak život na zemi lze prý vysvětliti i bez Boha.

Vyvrácení. Vysvětlovati účelné ustrojení rostliny působením náhody jest nerozumno. Působením pak sil přírodních nepodařilo se ještě žádnému fysiku vyvolati život ani vegetativní, tím méně smyslový (sensitivní). Život duchový konečně vysvětlovati jako život smyslový, ba tvrditi, že jest to jeden a týž život, tomu vzpírá se všechna zkušenost. Proč tedy nevyvinul se nikdy u zvířete život duchový? Proč, stalo-li se to v době pradávnejší, nestává se to i nyní, ač podmínky se nezměnily?

Jest pravda, že činnosti duševní jsou současně provázeny změnami a pohyby tělesnými, ale vyvozovati z toho, že tyto změny tělesné a pohyby způsobují činnost duševní, jest stejně pošetilo, jako tvrditi, že pohyby úst samy způsobují duchaplnou řeč.

Že by z jednoho útvaru rostlinného nebo živočišného vytvořily se všechny druhy rostlin anebo zvířat, jest pouze vědecká domněnka (hypothesa), kterou však vědecké výzkumy novější vyvracejí. Neboť kdyby tomu tak bylo, našly by se méně vhodné formy (přechodné) vymřelé v zkamenělinách, a to se posud nepodařilo. Naopak, věda pravá svědčí, že oddělení druhů od sebe navzájem jest nepřeklenutelné (Z lilie nikdy se nevypěstí karafiát, ze psa nikdy kočka a p.).

Také důkaz o původu člověka z opice jakýmsi přechodným tvorem, poločlověkem (praeadamitou), až posud se nezdařil — a nezdaří. Ještě vždycky, kdykoliv se o nález takové kostry vykřikovalo, ukázalo se, že jsou to kosti buď zvířecí nebo člověka normálního.

Nad to mezi nejvyšším projevem pudu živočišného a lidským rozumem rozvírá se propast tak veliká, jako ta, která odděluje zemi od nebe.¹⁾ — »Dokonalé nemůže býti výplodem nedokonalého« (Aristoteles²⁾.

A kdyby se i podařilo vědě dokázati původ tvarů dokonalejších vývojem (evolucí) z méně dokonalých, nepřestala by nijak nutnost **prvotné příčiny účinné a rozumné.**

Ostatně přední učenci katoličtí (Agassiz, † 1873; Pasteur a jiní) dosvědčují, že domněnka, o níž svrchu byla řeč, se skutečností se nesrovnává.

Sám Darwin († 1882), původce vědecké oné domněnky, praví: »Máme-liž nějakou jistotu nebo jen **stín jistoty**, že neústrojné prvky

¹⁾ J. A. Zehn, Věda a učenci katoličtí, str. 15. ²⁾ Metaphys. XII., 7.

bez jakýchkoliv ústrojných bytostí za pouhého vlivu známých sil zplo-
diti mohou živočicha? Přiznejme se, my víme o původu života
tak málo, jako o původu síly a látky¹⁾.

§ 6. Pokračování. Osobnost a jedinstvo Boží.

3. Ve světě viditelném panuje **nejkrásnější pořádek**. Každá věc
má svůj účel a k tomuto účelu jest vhodně zřízena; všechny pak ty
účely sjednocují se harmonicky k jednomu hlavnímu cíli, t. j. k tomu,
aby ve světě panoval určitý všem bytostem tu se nalézajícím přimě-
řený řád. Jest to jako ve stroji hodinovém, kde jedno kolečko v druhé
zapadá a jím pohybuje, a všechna pak dohromady se pojí k jednomu
cíli hlavnímu, měřiti a udávati čas.

Toto sestrojení řádu světového jest však úkon umělce myslícího
a chtějícího, t. j. bytosti nejvyšší rozumné a svobodné, rozdílné od látky
světové²⁾. Touto bytostí jest **nejvyšší moudrý Bůh**.

»Svět jest moudře vymyšlen, jest tedy od myslitele udělán«.
(Kepler, † 1630). — »Uprostřed mysterií (tajemství) přírodních, jež
se stávají tím temnějšími, čím hlouběji v ně myslí svou vníkáme,
pozvedá se jistota absolutní, vědomí totiž, že stojíme vůči síle
nekonečné a věčné, z níž veškeré věci pocházejí.« (Spencer, † 1903.
Zásady sociologie, sv. IV.³⁾).

Pohledme do přírody samé:

a) Pozorujme tělesa nebeská! Jest jich nesčíslně mnoho; jenom
v mléčné dráze napočítáno 18 millionů hvězd, pokud je shlédnouti lze.
Všecka tato tělesa pohybují se v prostoru světovém svou zvláštní
drahou nesmírnou rychlostí jako ve velikém stroji hodinovém (orloji),
a sice s nevýslovnou přesností beze zpoždění a bez zastávky. Tímto
velikolepým strojem měří se čas, a to nejen hodiny, dny, ale i měsíce,
roční počasí a léta. »Při tom,« jak praví Laplace († 1827), »je vše tak
spořádáno v této soustavě oběžnic, že v každém jiném složení nastala
by srážka«⁴⁾.

b) Podobně moudře uzpůsobena jest i země, aby mohla býti do-
movem rostlinám, zvířatům i lidem. Obklopena jest atmosférou, vzdu-
chem, který jest přiměřen plicním ústrojům všech živočichů — ze všech
možných sloučenin mezi různými plyny vyskytuje se pouze ta, v níž žiti
můžeme. Panuje tu teplota, jež nám je přiměřena, přitažlivost, již síly
naše snéstí mohou, tlak vzduchový, jenž ústrojí našemu je nejvýhodnější⁵⁾.

¹⁾ Atheneum, 25. dubna 1863. ²⁾ Dr. Vychodil, Důkazy jsoucnosti Boží,
str. 109. ³⁾ Duilhé de Saint Projet, Apologie víry, str. 121. ⁴⁾ Dr. Vychodil, Tamtéž,
str. 102. ⁵⁾ Hammerstein, Od ateismu k plné pravdě, str. 18.

Podivuhodný jest i oběh vody, jež napájí rostlinstvo deštěm, v zemi po kapkách se spojuje, by odtud jako pramen vytryskovala, občerstvujíc lidi i zvířata, nebo rozpustivši různé soli a kovy, tvořila léčivá zřídla. A tryskajíc ze země sbírá se v prameny, potoky, řeky, až se do moře vlévá — ale slunečními paprsky opět se vypařuje, v mraky se na obloze kupí, aby zase deštěm svlažovala vyprahlou půdu. Tím způsobem země nikdy nevysychá, majíc dostatečnou vláhu pro rostliny, a moře nikdy nepřeteče. A má i podivuhodné výsady, že nehoustne při vyšším ochlazení, nýbrž jest nejhustší a nejtěžší při 4° nad nullou. Jinak by led neplaval na povrchu, ale padal ke dnu, moře by do dna zamrzlo a v brzku nebylo by tvora živého na zledovatělé zemi¹⁾.

Země pak otáčí se kolem slunce, jehož světlo a teplo tak blahodárně působí na všechen rozvoj života na zemi; jest nachýlena ke své dráze elliptické o $23\frac{1}{2}^{\circ}$, čímž povstává ono příjemné a blahodárné střídání počasí. Vše to zvěstuje mistra svého, jenž »všecky věci spořádal u míře, a počtu, a u váze« (Moudr. 11₂₁).

c) Ještě podivuhodněji jeví se účelnost v přírodě ústrojně. Jí slouží neústrojná od buňky až ke stromu. Samo účelné ustrojení rostlinstva, jeho výživa, zpracování látky jest obdivuhodno. Rostliny mocně přispívají k životu vyššího tvorstva již tím, že odvádějí ze vzduchu látky škodlivé a rozmnožují látky život podporující. — Moudře uzpůsobena jsou i zvířata k životu, k němuž povolána byla, na př. ryba k plování a pták k létání. Opatřena jsou pudy, které je vedou sledovati nebo míjeti věci dle jejich účelnosti, aniž by si zvířata účelnosti té byla vědoma, takže zvíře není ani pouhým autorem, ani bytostí chytře vypočítavou, nýbrž od přirozenosti k účelnému zřízení²⁾.

Každý hmyz, každý červ, každý ssavec nalézá stravu sobě přiměřenou. Kdo navedl na př. křečka, by zrnům, jež ukládá na hromadu, uhloďával kel, aby neklíčila? Kdo poučuje kukačku, že rozeznává hnízda ptáků hmyzožravých od ostatních a jen do oněch klade vajíčka, by později majitelé živili mláďata její stravou přiměřenou? Kdo poradil včelám, aby ostrým úhlům rombusů, jimiž buňky ukončují, daly sklon právě $70^{\circ}32'$, sklon to nepřiměřenější?³⁾

Larvy velikého počtu hmyzů blanokřídlých jsou masožravé; musí mít potravu živou, ale spolu i nehybnou, neboť nejmenší pohyb uvedl by v nebezpečí již vajíčko, z něhož se útlé larvy líhnou. Tu samička hmyzů těch dosahuje toho nesnadného cíle tím, že na př. housenku, do níž vajíčko klásti chce, omračuje, t. j. odnímá jí vládu těla, ale ponechává jí organickou životnost. To činí na př.

¹⁾ Hammerstein, Od ateismu k plné pravdě, str. 18. ²⁾ Dr. Vychodil, Důkazy o jsoucnosti Boží, str. 113. ³⁾ Hammerstein, Od ateismu k plné pravdě, str. 17.

vosa, zvaná kutilka písková. Má-li však býti housenka omráčena, jest třeba, aby byla na devíti místech (uzlin nervového vlákna) žahadlem zraněna. A vosa vykonává tuto operaci zcela přesně jako nejzkušenější operátor¹⁾.

Tak se příroda stará těmito pudy nejen o jedince, nýbrž i o druhy a třídy.

d) A pozorujme konečně člověka. Neskonale moudře upraveno jest tělo jeho se smysly svými, aby se stalo vhodným sídlem ducha myslícího.

Duch jeho pak obdařen jest rozumem, vůlí svobodnou a nesmrtelností. Rozumem, kterýmž činí velikolepé objevy a vynálezy, utvrzuje vždy více království své na tomto světě. Vůlí, kterou svobodně se rozhoduje pro dobro, dobývá sobě království věčného, k němuž ho uschopňuje jeho nesmrtelnost.

Tvrditi tedy, že svět a překrásný pořádek v něm náhodou povstal, jest mnohem nesmyslnější, než by bylo tvrzení, že překrásný orloj staroměstský v Praze sám sebou povstal. — »Kdo by tvrdil, že svět náhodou povstal, stejně by mohl tvrditi, že překrásné letopisy Enniovy povstaly vysypáním zlatých písmen, tak že se mohly ihned čísti« (Cicero²⁾).

Námítka 1. Krása a účelnost ve světě viditelném jest prý dle vědy přírodní jen důsledkem přírodních zákonů v.

Vyvrácení. Kdybychom tvrzení takové připustili, bylo by to jen posunutím otázky: odkud tedy ty zákony? Právě ty zákony přírodní předpokládají nejvyšší moudrého zákonodárce, a jím jest Bůh. Podobně prostý onen Arab soudil o Bohu tak, jako se soudí ze stopy v písku o člověku nebo zvířeti (D'Arvieux, † 1702³⁾). A jako z běhu lodi poznati lze kormidelníka, tak ze zákonitosti v přírodě souditi nutno na nejvyšší moudrého zákonodárce — **Boha**.

Řád světa viditelného jest tak obsáhlý, že převyšuje naši chápavost; jest tak podrobný, že jest přesně proveden od největších těles až do nejmenších částic (atomův). V tomto řádu zahrnuty jsou stejně síly přírodní jako i svobodná vůle člověka. Činnost sil přírodních jest zákony přírodními určena; předpokládá tudíž u původce řádu světového rozumnost, která účinky sil těchto předvídá, a spolu moc, která je dovede řádu světovému podříditi. Ale svobodné činy člověka předpokládají u původce moudrost nekonečnou, která všechny možné případy činnosti lidské předvídá, a nekonečnou moc, která, aniž by rušila svobodné vůle člověka, dovede řád světový udržeti a jej přes všechny odchylky svobodných činů lidských, ba i skrze ně provést⁴⁾.

¹⁾ Duilhé de Saint Projet, Apologie víry křesťanské, str. 211. ²⁾ De nat. deor. II. 34₃₇. ³⁾ Dr. Vychodil, Důkazy jsoecnosti Boží, str. 111. ⁴⁾ Tamtéž, str. 110.

Námítka 2. V přírodě jsou prý mnohé věci zbytečné a bezúčelné, ba škodlivé.

Vyvrácení. Pravda jest, že mnohé věci zdají se nám býti zbytečnými, ba škodlivými, jako blesk, bouře, krupobití, povodně a podobné. Příčina toho jest však naše nedostatečnost, která při takových věcech nepronikla k věci těch účelu. Podobně soudilo se o mnohých jiných věcech, které dnes jako velmi užitečné a účelné již chápeme.

Pravda jest, že v přírodě jeví se jakési plýtvání, na př. přílišné množství květův a plodin některých; ale není-li právě to účelné, aby totiž dostatečné množství plodů přes mnohé úrazy a pohromy (mrazy, deště) se udrželo a vyvinulo?¹⁾

Ostatně účelnost sama pojmem svým vyžaduje, aby jedno druhému se podřizovalo, a tak mnohé, co samo o sobě nezdá se účelným, jest velevhodné k účelům dalším. (Jedovatost bylin, zvířat v léčení.)

Tak pro hmyz jest zajisté velmi nepraktické, že existují ptáci hmyzožraví; ale na prospěch celku jest to nejvýš potřebné, jinak by hmyz zničil vše, co žije na zemi²⁾).

Nad to výjimky jsou potvrzením pravidla a právě výjimky dokazují nutnost pořadatele³⁾.

Konečně svět nemá účelem pouze užitečnost, nýbrž i dobra vyšší, na př. krásu. Pohledme na křídla motýlův! Na krásnou souměrnost těla lidského!

4. Člověk má v sobě **zákon**, jemužto jest podřizen, neboť cítí se na něm závislý. Jest to zákon mravní, jenž poroučí a zapovídá člověku naprosto i proti všemožným časným prospěchům a výhodám. Tohoto zákona nelze nám se zhostiti; není tedy od nás ani od kohokoliv jiného z lidí, protože všichni na něm jsou závislí jako my. Jest tedy od vyšší bytosti, kteráž jest mimo svět, na níž jsme závislí a od níž nám byl vštípen.

Takto cítí se člověk svoboden a vázán, ale různým způsobem; fysicky svoboden, mravně vázán, aby dle tohoto zákona sebe a skutky své zřídil. Zákon tento dán mu za vzor a cíl, kterého má dosáhnouti.

Poukazuje tedy zákon tento na původce a stanovitele svého, jenž jsa nejvýš svatý, měl v sobě vzor jeho, jsa nejvýš mocný, mohl jej vštípati přirozenosti lidské, a jsa nejvýš spravedlivý, jej nevývratně utvrdil sankcí svou (= schválením svým) a dle něho soudí, odměňuje a tresce⁴⁾. Zákon tento sluje svědomím a zákonodárcem nejvýš svatým, všemohoucím a nejvýš spravedlivým jest **Bůh**.

»Uprostřed nás sedí svatý duch, zlých i dobrých činů našich pozorovatel a strážce« (Seneka, † 65). — »To bylo přesvědčením oprav-

¹⁾ Dr. J. Schmitz, Kleine Apologetik, str. 16. ²⁾ Hammerstein, Od atheismu k plné pravdě, str. 21. ³⁾ Dr. Vychodil, Důkazy jsoucnosti Boží, str. 115. ⁴⁾ Tamtéž, str. 114.

dových mudrců, že mravní zákon není od lidí vymyšlen ani od národů zaveden, nýbrž věčný . . . poslední pak základ zákona jest **sám Bůh**« (Cicero¹).

Námitka. Svědomí jest prý dílem výchovy nebo předsudků společenských.

Vyvrácení. Zásady výchovy i předsudky společenské se m ě n í, ale výroky svědomí zůstávají na věky platny a nezměnitelný. Zásady výchovy a předsudky společenské se r ů z n í mezi sebou, ale výroky svědomí jsou všeobecně platny.

Kdyby svědomí bylo dílem výchovy, nemohlo by se jevití hned u dítěte v útlém mládí. Jak vysvětliti bázeň a stud dítěte, když něco zlého spáchalo? jak jeho radost, dobré-li vykonalo?

A kdyby svědomí bylo dílem společnosti (jejích předsudků), nemohl by nikdy vzniknouti spor mezi svědomím jednotlivce na jedné a řádem společnosti na druhé straně. A přece dějiny dotvrzují, že povstávali mužové neohrožení a stavěli se proti starobylým předsudkům a dlouholetým zlořádům, jako to činili mravokární kazatelé na př. ve středověku.

IV. Také **dějiny lidstva** dosvědčují jsoucnost Boží.

Všichni národové souhlasí v tom, že jest Bůh, třebaš představa jejich o Bohu navzájem se lišila. Tento souhlas nelze jinak vysvětliti než tím, co jest všem společno, to jest přirozeností lidskou, že totiž schopnost pravdu tu poznati jest člověku vrozena. Jako projev přirozenosti lidské souhlas ten nemůže býti lží. Jest tedy **Bůh**.

»Kdybys prošel okrslek zemský, našel bys města bez hradeb, bez umění, beze škol . . . ale města bez chrámů, **bez bohů**, bez modliteb . . . ještě nikdo neviděl« (Plutarch, † zač. 2. stol.²) — »Není národa tak surového, který, ač neví jakého boha ctíti sluší, nevěděl by, že **nějakého** mítí třeba« (Cicero³). »Všem lidem jest vrozeno a jako vryto, že **bohové** jsou« (Týž⁴).

Námitka 1. Náboženství jest prý výmyslem králův a kněží.

Vyvrácení. Kdyby tomu tak bylo, pak dvě věci zůstaly by záhadny: a) Jak na to králové a kněží přišli? b) Proč lidstvo tak ochotně výmysl jejich přijalo? I nelze to jinak vysvětliti než zase tím, že vědomí o jsoucnosti Boží v přirozenosti jak králův a kněží, tak i lidstva tkvělo. Ostatně historie učí, že bylo náboženství dříve, než bylo spořádaných státův i než byli kněží.

¹) De leg. II. 4. ²) Adv. Colot. 31₄. ³) De leg. I. 24. ⁴) De nat. deor. II.

Námítka 2. První bohy vytvořil prý strach. Národové, ještě ve stavu divokosti, vidouce blesk a slyšíce hřímání, přišli prý na myšlenku, že jsou to vyšší bytosti, bohové; uctíváním jich hleděli prý neblahé účinky těch a jiných zjevů živelních od sebe odvrátiti; odtud pak vznikly prý i názvy bohů, na př. Juppiter tonans (hřmící).

Vyvrácení. Jestliže bázeň před živelními zjevy v přírodě vytvořila bohy u lidí, jest otázka, proč se tak nestalo i u zvířat, u nichž se strach před nastávající živelní pohromou mnohem mocněji jeví a která přece žádného vědomí o Bohu vůbec nemají?! A nad to dle bájí pohanských byli bohové, zejména nejvyšší, lidstvu nakloněni, obcovali s lidmi, učíce je orbě a řemeslu (Zlatý věk).

Námítka 3. Víra v Boha povstala prý zosobňováním sil přírodních. Tak sice, že člověk, vědom jsa sobě vlivu sil přírodních, představoval si je jako vyšší bytosti; a poněvadž sám osobou jest, zosobňoval si i je. Odtud mnohobožství (= polytheism).

Později člověk pozoroval prý, že všechno řadí se do dvou tříd: buď jako dobro, nebo jako zlo, a tak povstalo náboženství o dvou bozích (= dualism), bůh dobra a bůh zla. Konečně člověk přišel k poznání, že jest jediná toliko bytost nejvyšší — jeden Bůh (= monotheism).

Vyvrácení. Historie svědčí právě o opak u, že napřed byla víra v jednoho Boha a teprve po pádu prvních lidí následkem zatemnělosti rozumu počíná se vytvořovati mnohobožství (polytheism), to jest, víra ve více bohův a klesá až na nejnižší stupeň náboženského vědomí, zvaný fetišismus (Fetišo = kouzlo¹⁾).

Že připisovali lidé zjevy přírodní působení Božímu, to předpokládá u nich jakési předchozí vědomí o Bohu. Jen v tom pobloudili, že zjevy přírodní nebo příčiny jejich, síly přírodní, zaměňovali za Boha samého, od něhož tyto síly původ mají, a tak zabředli v mnohobožství. Jsoutě zjevy přírodní ovšem působením Božím, ale nepřímým, totiž působením zákonův od něho daných²⁾.

Dodatek. A) Že Bůh jest **bytost osobní**, jde na jevo již z toho, že má rozum a vůli — o čemž vydává svědectví účelně zřízený svět (světový řád) a zvláště člověk. Neboť obdržel-li člověk od něho rozum a vůli, musil je sám původce míti; nemůže zajisté dávat, čeho by sám svrchovanou měrou neměl. A je-li člověk osobou, musil i Stvořitel sám osobou býti, a to v mnohem dokonalejším smyslu ještě než člověk.

B) Že Bůh jest **bytost jediná**, vychází na jevo neklamně nejen z Písma svatého a z učení církve, ale i ze svědectví rozumu.

¹⁾ Dr. Al. Musil, Od stvoření do potopy, str. 46. ²⁾ Dr. Borový, Theologia fundamentalis, I. str. 44.

a) **Svědectví Písma svatého:** »Hospodin Bůh náš, Hospodin **jeden jest**« (5. Mojž. 6₄). — »**Jeden Pán**, jedna víra, jeden křest. **Jeden Bůh** a Otec všech« (K Ef. 4₅₋₆).

b) **Svědectví církve.** Církev tomu učí ve všech vyznáních víry, zvláště v nicejskokařihradském neboli mešním credu: »Věřím v **jednoho** Boha.« Podobně na sněmu lateránském 4.

c) **Svědectví rozumu.** Jde to na jevo z důkazu o účelnosti ve viditelném světě, o řádu světovém, který jest jednotný a může míti za původce toliko jednu bytost nejvyšší moudrou — **jednoho** Tvůrce. Sami pohané, ač více bohů ctili, přece jednoho jen svrchovaným z nich uznávali; tak u Řeků Dia (Zeus), u Římanů Joviše (Juppiter).

C) A poněvadž jest jediným Tvůrcem všeho, vyplývá z toho i jeho **svrchovaná dokonalost**. Všechno dobré ve světě jest zajisté pouhým odleskem vlastní jeho dokonalosti, i nemá sobě rovného. »Není **tobě podobného**, Hospodine« (Jer. 10₆). »**Jediný dobrý** jest Bůh« (Mat. 19₁₇). — Sněm vatikánský (Sed. 3. kap. 1.) dí: »Svatá, katolická, apoštolská církev věří a vyznává, že jeden jest pravý a živý Bůh, Stvořitel a Pán nebes i země, všemohoucí, věčný, nesmírný, nepochopitelný, rozumem, vůlí a **všelikou dokonalostí nekonečný** . . . a nade všechno, co mimo něj jest a pochopeno býti může, **nevýslovně vznesený**«.

§ 7. Atheismus a jeho prameny.

Atheismus jest popírání (= negace) Boha. Popírá-li atheismus Boha, sám se vyvrací; dosvědčuje, že v člověku jest již prvé vědomí o Bohu a že víra v Boha jest požadavkem samé přirozenosti lidské. Atheismus proto nemůže se státi nikdy obecným vyznáním, jako jsou různá náboženská vyznání víry. Popíraje Boha, atheism odnímá nejvyšší sankci základním zákonům společnosti lidské a »podkopává pilíře obecného blaha a veřejného pořádku« (Washington, † 1799). »Praktický atheism jest největší ze všech zločinův« (Voltaire, † 1778¹). Atheism nevyrostl z přirozenosti lidské, jest tedy něco nepřirozeného. Písmo svaté vyjadřuje to slovy: »Řekl **nesmyslný** v srdci svém: Není Boha« (Žalm 13). Není tedy rozeného atheisty.

Prameny atheismu jsou:

1. **Učenecká domýšlivost**, která uznává pravdou jen to, co smysly svými postihuje, a všechno ostatní jako nepravdivé zamítá.

Pravá věda však nevylučuje víry, to vidíme na případech velmi četných, že opravdoví učenci byli také zbožnými vyznavači Boha.

¹) Jak. Bottau, Víra katol. dokázaná a obháj. slovy a důvody nepřátel, str. 20.

Ve svých »Řádech mnišských« (»Ordres religieux«) praví slavný matematik a fyzik Cauchy († 1857): »Jsem křesťan, to jest, věřím v božství Ježíše Krista s Tycho Brahem, Koperníkem, Descartesem, Newtonem, Fermatem, Leibnizem, Pascalem, Grimaldim, Eulerem, Guldinem, Boskovičem a Gerdilem a se všemi velikými astronomy, fysiky a geometry věků minulých. A s větší částí z nich jsem katolíkem; a kdyby někdo tázal se mne na důvod, rád jemu odpovím. Poznal by, že mé přesvědčení není plodem předsudků pochodících od narození, nýbrž výsledkem hlubokého badání...«¹⁾.

2. Jednostrannost vědecká, která zabývajíc se jedním odborem otupuje vnímavost pro obory jiné, zejména pro obor náboženský. Tak na př. přírodopytci často odvažují se i na věci náboženské, zapomínajíce, že náboženství není věcí přírodopytu, nýbrž filosofie a že způsob zkoumání v přírodopytu nikterak se nehodí do filosofie.

Jako kdyby anatom, jenž zná složky těla do nejmenších podrobností, chtěl tímtež způsobem pitevním hledati duše a popíráti jí, když by jí nenalézal.

3. Špatný život. Víra v Boha vyžaduje i zachovávání přikázání Božích. Nechce-li tedy prostopášník zanechatí života nezřízeného a nemá-li sebe sama odsuzovati, hledí popíráti Boha. Bůh mu stojí v cestě, odstraňuje ho tedy popřením. »Každý zajisté, kdož činí zlé, nenávidí světla« (Jan. 3₂₀). Pascal, filosof francouzský († 1662), praví: »Kdyby s mathematickou poučkou 2×2 jsou 4' spojena byla mravní povinnost, na sta vtipných hlav by se o to pokoušelo, aby dokázaly, že 2×2 jest 5 — jaký tedy div, že mnozí proti víře v Boha brojí, protože s ní stojí i klesá desatero«.

»Nikdo nepopírá Boha, leč komu by prospělo, aby Boha nebylo« (Sv. Augustin).

4. Lidská marnivost, která se domnívá, že na sebe spíše obrátí pozornost a ovine hlavu svou gloriolou učenosti, postaví-li se proti obecnému proudu a přesvědčení. Ba mnohdy jest to i bázeň před výsměchem nevěrcův, aby člověk nebyl za méně vzdělaného považován. Zpravidla jeví se nevěra v mládí, které dává se vésti více vášní a ctižádostí než vědeckým přesvědčením; kdežto zřídka jeví se ve zkušeném stáří.

Platon právě prohlásil: »Ještě nikdo, jenž v mládí to šílenství, že není bohů, přijal, při svém tvrzení do vysokého věku nesetřval«²⁾.

Mnozí atheisté také při blízkci se smrti odpřisáhli se nevěry své a zemřeli kajícně; někteří umírali v zoufalství, volajíce po knězi, jako Voltaire, nebo d'Alembert, Diderot.

¹⁾ J. A. Zahm, Věda a učenci katol., str. 33. ²⁾ Leg. X. 888.

§ 8. Náboženství.

I. Duše lidská jako duch, rozumem a svobodnou vůlí obdařený, poznává, jak dokázáno bylo, že jest jeden Bůh a že člověk jest na něm úplně závislý. Tím také uznává, že člověk Boha jako svrchovaného Pána má ctíti, to jest, v něho věřiti, jej milovati a jemu sloužiti. Tomuto poznání a uctívání Boha říkáme **náboženství**.

II. Náboženství jest člověku **nutno**; neboť:

1. Jest člověku **vrozeno**. Každý myslící člověk přichází k vědomí o Bohu. »Všem jest vrozeno a takřka vryto, že Bůh jest« (Cicero¹⁾).

2. Jest **štěstím** člověka. Poučuje člověka o jeho cíli a dává tím smysl jeho životu. »Náboženství zůstane mi vždy nejvyšším dobrem, ať mihotavé vlny času a lidstva mnou pohybují, jak chtějí« (Schleiermacher († 1834²)).

3. Jest **základem** lidské společnosti. Bez náboženství neobstojí ani stát ani rodina; neboť náboženství posvěcuje poměr v rodině i ve státě, totiž podřízených ku představeným. Ono ukládá lásku, věrnost a poslušnost, a ty jsou základem každé společnosti. »Snáze lze vystavěti město ve vzduchu, než stát založiti bez Boha« (Plutarch³).

III. Souhrn pravd o Bohu, jak je poznáváme již rozumem svým, a podle toho zařízené uctívání jeho sluje náboženstvím **přirozeným**.

Takové pravdy jsou: že jest Bůh; že jest nutno uctívati jej oběťmi; že jest člověku vrozen zákon mravní; že jest spravedlivá odplata po tomto životě; že jest duše lidská nesmrtelná⁴).

»Není národa tak surového, který by nějakého boha nectil« (Cicero⁵). — »U všech národů nacházíme oběti, bohoslužbu« (Plutarch). — »Uprostřed nás sedí svatý duch — svědomí« (Seneca⁶). — Erinye; mythy o Elysiu a Hádu. — Stěhování duší (metempsychosis).

IV. Náboženství jest buď **pravé** nebo **nepravé**. Pravé, jestliže pravého Boha pravým způsobem uctívá. Nepravé, jestliže nepravé bohy, nebo pravého Boha nepravým způsobem uctívá.

Námítka. Bohu nemůže prý záležeti na uctívání lidském, když jest sám v sobě nekonečně blažen.

Vyvrácení. Bůh ovšem nepotřebuje uctívání našeho ke své blaženosti; ale na druhé straně nemůže mu býti lhostejno, zachovává-li se zákon jeho či ne.

---

¹⁾ De nat. deor. II. ²⁾ O podst. řeči, 14. 15. ³⁾ Adv. Col. 31₄. ⁴⁾ Fr. Alb. Mar. Weisz, Apologie, I. 1₂, str. 66. ⁵⁾ De leg. I. 8. ⁶⁾ Ep. 41₂.

III. O nadpřirozeném zjevení Božím.

§ 9. Nutnost zjevení Božího.

Náboženství přirozené potřebovalo nutně **zjevení Božího**; a to již vzhledem k náboženským pravdám přirozeným, zvláště pak vzhledem k náboženským pravdám nadpřirozeným.

Zjevením Božím slují ony pravdy, které Bůh skrze proroky, nejposléze skrze Syna svého Ježíše Krista a jeho apoštoly nám dal zvěstovati.

I. Vzhledem k **pravdám přirozeným** bylo třeba zjevení Božího, neboť:

1. Náboženství jest nutno všem lidem. K náboženství přirozenému lze však dojít toliko studiem a úsilovným bádáním. K tomu však většina lidí nemá ani času ani prostředků, ba mnozí ani potřebných schopností. Nad to oni myslitelé, již se bádání takovému oddávají, docházejí poznání toho teprv u vysokém věku.

Takovými mysliteli byli ve starověku filosofové, jako jsou nejznamenitější: Sokrates († 399 př. Kr.), Platon († 347 př. Kr.) a Aristoteles († 322 př. Kr.).

2. Náboženství přirozené nedává jistoty, ježto nevylučuje pochybností o poznané pravdě. A podléhá bludu a omylu. »Mýliti se jest lidské«. Důkazem toho jsou různá náboženství pohanská a různé sobě odporující školy filosofické.

Sám Sokrates, který hlásal jednoho neviditelného Boha, když byl jako nepřítel bohů k smrti odsouzen, umíraje uprostřed žáků svých pravil: »Kritone, Aeskulapovi (bohu pohanskému) dluhujeme kohouta¹⁾. — Cicero praví: »Není nesmyslu, který by od nějakého filosofa hájen nebyl«.

3. Náboženství přirozenému nedostává se nejvyššího schválení (»sankce«), aby ode všech uznáno a přijato bylo. Lid, zaslepen jsa náruživostmi, rád odmítá nepříjemné pravdy a obtížné povinnosti. Jest tedy náboženství přirozenému třeba vyššího neklamného schválení a potvrzení, které by všeliký odpor a pochybnost vylučovalo.

Platon praví: »Nesnadno je Stvořitele a Otce všehomíra nalézt, nemožno však nalezeného všem dostatečně známým učiniti«.

II. Ale zjevení Božího jest třeba zvláště vzhledem k **pravdám nadpřirozeným**. Jsme stvořeni k cíli nadpřirozenému; tento cíl nadpřirozený povznáší přirozený poměr člověka — tvora a tudíž sluhy — k Bohu jako Stvořiteli a tudíž Pánu na poměr podstatně

¹⁾ Dr. Jos. Kachník, Dějiny filosofie, str. 32.

vyšší (nadpřirozený), to jest, na poměr rodinný, syna (dítě) a dědice k Otci. Ale o tomto poměru Bůh toliko mohl nás poučiti, zjevit nám pravdy, kterých rozumem svým nikdy vystihnouti nemůžeme pravdy jednak o Bohu samém, jednak i o prostředcích, které k dosažení tohoto cíle nadpřirozeného vedou.

»Je nutno, aby světlo božského zjevení odhalilo člověku ani ne tak jeho původ . . . jako spíše jeho život na onom světě, jinak byl by tu člověk učiněnou hádankou« (D'Alembert, † 1783¹⁾).

Námítka 1. Rationalisté tvrdí, že jest sice možno, aby Bůh zjevení činil, ale nemožno, aby člověk rozumem svým poznal toto nadpřirozené zjevení!

Vyvrácení. Je-li Bůh všemohoucí, může zjevení své spojit s takovými známkami (se zázraky), které by rozum člověka přesvědčovaly o zjevení Božím.

Námítka 2. Tyto pravdy nadpřirozené, obsahující tajemství rozumem nepochopitelná, jsou prý zbytečné.

Vyvrácení. Tajemství tato nejsou zbytečná, ježto se v nich právě vznešenost Boží jeví; a pak víra v tato tajemství jest záslušnější, že tu pouze na pravdomluvnost Boží spoléháme a nikoliv spolu na rozum. Ostatně, je-li člověk povolán jednou k patření na Boha a k plnému poznání jeho, je třeba, aby již nyní aspoň s částky tajemství jeho poznával.

§ 10. Známky zjevení Božího.

I. Bůh zjevoval se skrze patriarchy, proroky a nejposléze skrze Syna svého Ježíše Krista a jeho apoštoly. Na znamení, že jsou hlasateli zjevení Božího, konali zázraky a prorokovali.

1. **Zázraky** jsou mimořádné skutky vnější, které nemohou býti vykonány žádnou silou přirozenou, leč toliko všemohoucností Boží.

Jsou to úkazy ve světě smyslném a tudíž pro člověka poznatelné, které se staly mimo obyčejný řád přírody a z pouhých sil přírodních nijak vysvětliti se nedají, nýbrž v bezprostřední činnosti Boží mají původ svůj. Jimi projevuje se patrně vláda Boží nad přírodou a jejími zákony a účelem jejich jest stvrditi zjevení jako božské.

Zázraky jsou **možny**, neboť zakládají se na všemohoucnosti Boží.

Věta: zázraky jsou nemožny, obsahuje spolu popření všemohoucnosti Boží a tudíž i jsoucnosti Boží.

Zázraky neruší se nijak řád přírody, ani zákony přírodní se nemění:

---

¹⁾ Jak. Bottau, Víra katolická . . . str. 64.

a) Zázraky jsou skutky jen mimořádné a nemohou tudíž rušit řádu přírodního, jako žádnou výminkou se neruší pravidlo. Naopak stará zásada praví: »Výminka potvrzuje pravidlo.« — b) Zákony přírodní nemění se žádnými zázraky; na př. vzkříšením Lazarovým nepřestal zákon o smrtelnosti těla, procházením dveřmi zavřenými nepřestal zákon o neprostupnosti těles atd. — c) V přírodě vidíme, že také nižší síly a zákony ustupují vyšším; na př. rostlina překonává zákon tíže tím, že roste vzhůru, člověk překonává zákon pudu. Zákony přírodní platí pro tvory a jejich činnost, nikoliv pro Tvůrce a činnost jeho ¹⁾).

Námitka 1. Zázraky prý odporují moudrosti Boží; Bůh prý jimi opravuje plán svého stvoření (Spinoza, † 1677; Strausz, † 1874).

Vyvrácení. Zázraky Bůh pojal do svého plánu od věčnosti; neopravuje tedy plánu svého, nýbrž jej doplňuje²⁾.

Námitka 2. Zázraky prý nelze rozeznati od skutků přirozených, ježto neznáme posud všech zákonů přírodních. Mnohé zajisté, co se zdálo předkům našim neobyčejným, nadpřirozeným, vykládá prý nyní věda způsobem přirozeným, to jest působením sil přírodních.

Vyvrácení. K rozeznání zázraků nepotřebujeme znáti všech zákonů přírodních; na př. ke vzkříšení Lazarovu, k uzdravení slepého od narození. Nepotřebuji zajisté býti lékařem, abych dovedl posouditi, zdali možno přirozeným způsobem člověka 38 let nemocného pouhým slovem uzdraviti či ne.

Pravda jest, že dnes mnohé se děje použitím výzkumův a odkrytím sil přírodních, co dříve by se bylo považovalo za neobyčejné a zázračné; na př. vzduchoplavba. Přece však zůstane zázrakem přenesení Habakuka z Jerusalema do Babelu k jámě lví. Rozdíl jest zajisté dosáhnouti jistého účinku pomocí přístrojův a sil přírodních a dosáhnouti téhož účinku beze vší pomoci sil přírodních.

Také, ač nelze stanoviti přesně hranici pro síly člověka, přece lze určitě stanoviti mez, kam jistě nedosahují.

2. Proroctví jsou určité předpovědi o takových budoucích věcech, kterých nemůže nikdo věděti, leč vševědouce Bůh sám. Takovými věcmi jsou zvláště svobodné úkony člověka.

Od zázraků (v užším slova smyslu) liší se proroctví tím, že zázraky jsou skutky všemohoucnosti Boží, proroctví pak skutky vševědouce Boží.

---

¹⁾ Dr. Borový, Theol. fundam. I. str. 130. ²⁾ Sv. Tomáš Akv. Contra gentiles.

Mnohé věci dají se zajisté i lidským rozumem předvídati a mnohé i vypočísti, jako na př. zatmění slunce, úkaz hvězdy některé a pod.; nejsou tedy proroctvími!

Jsou však věci, které se nedají nijak předvídati, ani hvězdářskými výpočty předzvědět. Tak na př. tvrdí-li Šimon Petr Pánu Ježíši: »Hotov jsem s tebou i do žaláře i na smrt jíti« (Luk. 22₃₃), a odpovídá-li Kristus: »Amen pravím tobě, že ty dnes této noci, prvé než kohout dvakráte zazpívá, třikrát mne zapřeš« (Mar. 14₃₀), a když tato předpověď doslova se naplní, víme přec, že to jest skutek vševědouceho Božího a nikoliv bystrozrakosti rozumové. Když Balaam předpovídá: »Vzejde hvězda z Jakuba a povstane prut z Israele« (4. Mojž. 24₁₇), jest to zajisté něco jiného než pouhý výpočet hvězdářský.

II. Zázraky a proroctví jsou **známkami zjevení Božího**. Kdo je činí, dovolává se svědectví Božího, že jménem Božím mluví a že jest pravé slovo jeho.

Bůh nemůže podporovati svými svědectvími lež; to by však činil, kdyby i podvodníku darem zázraků se propůjčoval.

Proto zázraky byly vždycky považovány za svědectví posláni Božího: »Jaké **znamení** ukazuješ nám, že tyto věci činíš?« (Jan. 2₁₈) tázali se židé Ježíše v chrámě, když vyháněl prodavače z chrámu. — Vdova ze Sarepty svědčila o Eliášovi, když vzkřísil pachole její: »Nyníť jsem **po tomto** poznala, že jsi ty muž Boží a že **slovo Hospodinovo** v ústech tvých pravé jest«. (3. Král. 17₂₄)

§ 11. Historická pravdivost zjevení Božího.

Zjevení Boží rozeznáváme předkřesťanské a křesťanské.

Předkřesťanské zjevení Boží sahá od Adama až do narození Kristova a stalo se hlavně skrze Mojžíše a proroky. **Křesťanské** jest zjevení Boží, které se stalo skrze Krista a jeho apoštoly.

Obé zaznamenáno jest v Písmě svatém, a sice Starého zákona a Nového zákona.

1. **Písmo sv. Starého zákona** obsahuje knihy dějepisné, naučné a proročké.

Knih dějepisných jest 21, a to: 5 knih Mojžíšových (Pentateuch), kniha Josue, kniha soudců, kniha Ruth, 4 knihy Královské, 2 knihy Kroniky, kniha Tobíášova, Esdrášova, Nehemiášova, kniha Judith, kniha Esther, 2 knihy Makkabejských.

Knih naučných jest 7, a to: Kniha Job, kniha Žalmů, kniha Přísloví, kniha Kazatel, Píseň písní, kniha Moudrosti a kniha Sirachova.

Knih prorockých jest 17, a to: Knihy velikých prorokův: Isaiáše, Jeremiáše s Baruchem, Ezechiele a Daniele; knihy malých proroků, kteří jsou: Oseáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahun, Habakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš a Malachiáš.

První sebrání knih těchto stalo se za Esdráše a sluje **kánou**; jsou to knihy sepsané řečí hebrejskou a slují protokanonickými. Knihy, které později teprve přivtěleny byly, jsou psány řecky, neb aspoň v té řeči se dochovaly a slují deuterokanonickými.

2. **Písmo sv. Nového zákona** obsahuje taktéž knihy dějepisné, naučné a prorocké.

Knih dějepisných jest 5, a to 4 evangelia: sv. Matouše, sv. Marka, sv. Lukáše a sv. Jana, a Skutky apoštolské sv. Lukáše.

Knih naučných neboli epištol je 21, a to: 14 sv. Pavla a 7 katolických (obecných): sv. Jakuba (1), sv. Petra (2), sv. Jana (3) a sv. Judy (1).

Kniha prorocká jest jedna, a to: Zjevení sv. Jana (Apokalypse).

Knihy Nového zákona psány jsou řecky, až na evangelium sv. Matouše, které jest psáno hebrejsky.

3. **Překlady Písma sv.** jsou zvláště: Septuaginta a Vulgata. Septuaginta jest překlad řecký Starého zákona. Vulgata jest překlad latinský celého Písma svatého.

Septuaginta sluje tak podle sedmdesáti učenců židovských, od nichž prý překlad pochází¹⁾. Vulgata, tolik co obecně přijatý překlad, pochází od sv. Jeronýma.

4. Tyto knihy mohou dosvědčiti historickou pravost zjevení Božího, jen jsou-li *a)* **pravé** (autentické), *b)* **neporušené** a *c)* **od hodnověrných mužů** sepsané.

§ 12. Hodnověrnost knih Písma sv. Starého zákona.

Mluvíme-li o zjevení předkřesťanském, jedná se tu zvláště o knihy Mojžíšovy (Pentateuch); pak ovšem též o ostatní knihy Starého zákona.

1. Knihy Starého zákona jsou **pravé**, neboť náleží době, do které se kladou, a spisovatelům, kterým se připisují.

a) **Knihy Mojžíšovy** náleží době, které se připisují, to jest druhému tisíciletí př. Kr. Na nich založeno jest židovství a také ono sahá do druhého tisíciletí př. Kr. Spisovatel na konci se udává, a to v takové souvislosti, že každé pozdější připsání je vyloučeno.

Řetěz stálé tradice o Pentateuchu vede až k dobám Mojžíšovým a jmenuje ho původcem, spisovatelem tohoto zákona²⁾. Když po zániku království israelského (721 př. Kr.) uvedení osadníci assyrští smísili se

¹⁾ Dr. Jar. Sedláček, Úvod do St. zák. str. 70. ²⁾ Tamtéž, str. 163.

v bývalém království s pozůstalými Israelity, utvořili národ nazývaný »Samaritány« a spolu náboženskou společnost, v níž Pentateuch Mojžíšův byl svatou knihou a jediným zákonem¹⁾. Ani spisovatelé pohanští, kteří snažili se zlehčiti posvátné knihy Židů, na Pentateuch se neosmělili.

b) Také ostatní knihy náleží době, do které se kladou, a spisovatelům, kterým se připisují. Tvořit jeden souvislý celek; pozdější poukazují na předcházející.

Židé je vždycky za svaté Písmo považovali a proto je také do sbírky jeho zařazovali. Musili býti zajisté přesvědčeni o pravosti jejich tím více, když v nich mnoho žalob na židy samé jest obsaženo: na jejich vzpoury, modloslužbu, nestálost, nevěrnost a pod.

2. Knihy Starého zákona jsou **neporušeny**.

a) Porušení **Pentateuchu** bylo nemožno, poněvadž byl prvopis uložen vedle archy úmluvy a musil se každý rok sobotní o slavnosti stánků všemu lidu předčítati. Na něm byl založen všecken život náboženský i občanský u židův.

b) Rovněž i **ostatní knihy** Starého zákona byly pod dozorem všeho lidu.

Josef Flavius píše o nich: »Ačkoliv uběhlo tolik času, nikdo přec až dosud neodvážil se, aby buď něco přidal, nebo vynechal, nebo zjinačil; neboť všem židům vrozeno jest, aby knihy ty za svaté měli, při nich setrvali a za ně s radostí i umřeli«.

Židé měli takovou úctu k Písmu sv., že sčítali i verše, i slova, ano i písmena. Také rozmnožováním opisů stávalo se čím dál tím nemožnějším nějaké porušení, zvláště když i nad přepisy tak se bdělo, že opis mající i jen dvě chyby na stránce musil býti zničen²⁾.

3. Spisovatelé jsou **hodnověrní**.

a) Neboť píše o věcech, které na své oči viděli nebo na své uši slyšeli. Knihy své odevzdávají lidu, kterému se mají předčítati; nesměli tedy než pravdu psáti.

Mojžíš ve své první knize vypravuje ovšem události, jichž nebyl očitým svědkem, ale které přece mohl znáti z tradice, ježto při dlouhém věku patriarchů snadno neporušené se dochovaly na Mojžíše. Tak mohlo býti mezičlenův od Mojžíše zpět až na Adama jen asi pět: Adam žil ještě za Lamecha, Lamech žil ještě za Sema, Sem ještě za Isaka, Isak za Levi, Levi, předek Mojžíšův, žil ještě 86 v Egyptě s Jakubem; tedy děd nebo praděd Mojžíšův, od něhož tento zprávy přijal, mohl je slyšeti od Levi³⁾.

b) Nejnovější výzkumy archeologické dotvrzují pravdivost událostí vypravovaných v Písmě sv., zejména vykopávky v Assyrii a Babylonii a v Egyptě povstávají nyní jako z hrobů svých, aby dosvědčovaly podivuhodně pravdivost spisovatelů knih Starého zákona.

¹⁾ Dr. Jar. Sedláček, Úvod do St. zák. str. 65. ²⁾ Dr. Theodor Dreher, Kleine kathol. Apologetik, str. 20. ³⁾ Dr. J. B. Holzammer, Handbuch zur bibl. Gesch. I. str. 8.

Námitka 1. Vypravování Mojžíšovo o stvoření světa v šesti dnech odporuje prý vědě.

Vyvrácení. Mojžíšovo vypravování nechce býti vědecké; ono má za účel zjevití, že Bůh stvořil svět z ničeho. Ostatně nynější stav vědy není ukončen a nemůže se tedy říci, že to vědě odporuje, ježto novými poznatky bývá často starší poznatek vyvrácen aneb opraven; věda už často sebe sama vyvrátila a tvrzení svá opravila.

Námitka proti jednotě pokolení lidského, dříve tak omílaná, nyní úplně umkla. Rozdíl plemen lidských není takový, aby vylučoval původ z jedněch prarodičův. Rostliny nebo zvířata jednoho druhu, žijíce pod různými podnebími a za různých okolností životních, během času jeví větší rozdíl mezi sebou, než se jeví mezi plemeny lidskými. Nad to i věda svědčí nyní, že všecko lidstvo pochází od jedněch prarodičů (na př. filologie, poukazující na jednu prvotnou řeč; anatomie a fysiologie).

Námitka 2. Dlouhý věk u lidí před potopou jest prý nemožný vzhledem k našemu věku.

Vyvrácení. Dlouhý věk u lidí před potopou jest zcela vysvětlitelný neporušeností tělesnou jakož i příznivými podmínkami tehdejší přírody — nechceme-li již nadpřirozeného působení Božího připustiti. Ostatně i dnes lidé dosahují vysokého stáří do 150 a více let. — Též u pohanů nalézají se pověsti o dlouhém věku a mohutnější přirozenosti u prvních lidí.

Námitka 3. Věda prý vyvrací vypravování o všeobecné potopě.

Vyvrácení. Naopak, opravdově vědecké bádání dosvědčuje potopy. Všeobecnost její může býti s dvojí stránky vykládána, vzhledem na lidi nebo vzhledem na zemi. Písmo sv. mluví o všeobecné potopě vzhledem na lidi.

Také i pověsti pohanické dosvědčují tradici o tom, na př. u Řeků, Indů, Babyloňanů a jiných. V těchto pověstech mluví se i o počtu 8 zachráněných, o arše, o ptácích vypuštěných atd.

Poznámka. Nejnověji zahájen byl boj proti zprávě Mojžíšově pod heslem ›Bible a Babel‹ (Bibel und Babel — Delitzsch). Na základě některých písemných klínových objevů prohlašovali někteří učenci, jakoby byl Mojžíš sestavil zprávy své podle mythů babylonských. Poukazují na podobnost na př. zprávy o stvoření, potopě, na zákonník krále Hammurabiho atd. Rozdíl mezi vypravováním babylonským a zprávou Mojžíšovou jest ten, že tato je přesně historická na první pohled, kdežto ono bájeslovné, místu a duchu národa přizpůsobené¹⁾

Podobnost zpráv Mojžíšových (jako o potopě) s vypravováním babylonským jest pochopitelná a dá se vysvětliti tím, že zprávy takové udržovaly se tradicí; ano podobnost ta svědčí právě naopak pro věrohodnost zpráv Mojžíšových. Zákonník Hammurabiho podobá se prý desateru; i kdyby tomu tak bylo, že by byla podobnost nápadná, nebylo by divu, vždyť desatero jest výkladem zákona přirozeného, který do srdce všech lidí je vepsán²⁾.

¹⁾ Dr. Al. Musil, *Od stvoření do potopy*, str. 53. ²⁾ Fr. Stejskal, *Časopis katol. duchov.* 1904.

Ale zákon Mojžíšův ani vůbec nezávisí na zákonníku babylonském; vysvětluje to z podstatných rozdílů, jež mezi nimi jsou: desatero jeví se jako zákon mravní, zákony však Hammurabiho nedbají stránky mravní — jsou to předpisy bezpečnostní, trestní a obřadní¹⁾.

§ 13. Hodnověrnost knih Písma sv. Nového zákona.

Pravost a neporušenost knih Nového zákona jest nade vší pochybnost zjištěna.

1. Knihy Písma sv. Nového zákona jsou **pravé**, neboť přináležejí době, do které se kladou, a spisovatelům, kterým se připisují.

a) Knihy Nového zákona náležejí **do 1. století po Kristu**, neboť líčí správně poměry tehdejšího života, zejména v Palestině, a užívá se v nich řeči helenistické, t. j. řecké s mnohými hebrejskými výrazy, jak bylo v obyčeji tehdy u židův.

Jediné evangelium sv. Matouše psáno hebrejsky, nářečím aramejským, kterým Kristus mluvil.

b) Náležejí skutečně **spisovatelům**, kterým se připisují, z nichž všickni byli apoštoly, kromě sv. Marka a sv. Lukáše. Svědčí o tom zajisté prostá mluva, jednoduchá, bez ozdobných přikrašlování a řečnických obrátův.

Jediné listy sv. Pavla odlišují se, čímž ještě více pravost jejich se zvyšuje; neboť sv. Pavel jediný požíval vyššího vzdělání.

Také různá podvržená (apokryfická) evangelia (na př. evangelium sv. Petra, Jakuba a j.) a jejich zamítnutí jako podvržených svědčí nejlépe o tom, jak církev při knihách Písma sv. velmi obezřetná byla, a jen kde jasná svědectví o pravosti se dokázala, knihy do sbírky Písma sv. přijala.

Svědectví sv. spisovatelů potvrzují naše čtyři evangelia jako pravá. Tak sv. Irenej praví, že čtyři sv. evangelia pocházejí od sv. Matouše, sv. Marka, sv. Lukáše a sv. Jana. — Sv. Řehoř Vel. († 604) přirovnává čtyři sněmy ke čtyřem sv. evangeliím: »Jako svatého evangelia čtyři knihy, tak 4 sněmy že přijímám a ctím, vyznávám« (I. 1. ep. 25).

2. Knihy Písma sv. Nového zákona jsou **neporušeny**.

a) Nemohly býti porušeny, protože byly ve shromážděních předčítány a obsah jejich byl tudíž znám všem věřícím.

Mnozí znali Písmo sv. Nového zákona docela nazpaměť, jako na př. slepý Didymus, představený školy katechetické v Alexandrii († 394).

¹⁾ Dr. Jar. Sedláček, Úvod do St. zák. str. 194.

Sv. Polykarp († 167) zůstavil po sobě list k Filippským, kterýž jest sestaven ze samých výroků Písma sv. Nového zákona.

b) Církev svatá bděla nad neporušeností Písma sv. a každý pokus hned v začátku zmařila.

Vatikánský rukopis ze 4. stol. jest úplně týž jako jiný rukopis, který byl nalezen (1859) na hoře Sinai.

Církev vydání Písem sv. pohanům trestala vyloučením z církve. A křesťané raději smrt podstoupili, než by je byli vydali.

3. Spisovatelé jsou **hodnověrní**, neboť:

a) Mohli pravdu věděti; byli zajisté očitými svědky toho, o čem píší. Sv. Jan píše ve svém evangeliu: »A ten, kterýž to viděl, svědectví vydal a pravé jest svědectví jeho; a on ví, že pravé věci praví, abyste i vy věřili« (19₃₅).

Sv. Marek a Lukáš psali pod dozorem sv. apoštolů (Petra a Pavla), jejichž učedníky byli. Tak doznává sv. Lukáš úmysl: Sepsati pořádně vypravování těch věcí, kteréž mezi námi naplněny jsou, jakž nám je podali ti, kteříž od počátku sami viděli a služebníci slova byli« (1₁₋₂).

Sami přiznávají na sebe, že lehkověrní nebyli; na př. Tomáš, Kleofáš a j.

b) Chtěli pravdu pověděti, neboť nezamlčují ani svých chyb a pokleskův. Tak nemohli očekávati za tuto pravdu ani zisku ani slávy pozemské, ale toliko pronásledování a smrt.

Židům zajisté bylo učení tu obsažené »pohoršením« a pohanům »bláznovstvím« (1. ke Kor. 1₂₃).

Apoštolové sami byli pevně přesvědčeni o tom, co píší. Tak píše sv. Pavel: »Ale bychom pak my neb anděl s nebe kázal vám něco jiného mimo to, co jsme vám kázali, proklat buď« (Ke Gal. 1₈).

c) Musili pravdu psáti, neboť psali věci, které byly všeobecně v živé paměti a nepřátelům protivné a nepříjemné, tak že by podvod jejich byl ihned odkryt.

Sv. Pavel praví před Festem: »Víš zajisté o těch věcech král... neb nic z tohoto nedálo se pokoutně« (Sk. ap. 26₂₆).

O událostech sv. evangelií zmiňují se i spisovatelé židovští a pohanští. Tak o Pánu Ježíši a jeho umučení píše Josef Flavius († asi 95) a zpráva jeho úplně se shoduje s evangeliem. Pohan Chalcidius vypravuje o hvězdě, jež se ukázala mudrcům na východě; Makrobius († zač. 5. st.) o vraždění pacholátek betlemských; Tacitus († asi 120), zmiňuje se o křesťanech, dotvrzuje umučení Páně za Pontia Piláta.

Nejlepším důkazem o hodnověrnosti Písma sv. Nového zákona jest doba mučedníků (aera martyrum), kde do tisíců jich za učení v něm obsažené s radostí smrt podstupovalo po mukách nejhroznějších.

Námítka 1. Ve sv. evangeliích jsou prý nesrovnalosti a odpory, na př. v rodokmenu Páně.

Vyvrácení. Tyto nesrovnalosti jsou právě důkazem hodnověrnosti; neboť 1. svědčí, že spisovatelé nevědouce jeden o druhém psali. Kdyby nebylo neshod, pak by to bylo svědectvím, že jeden od druhého opisovali; 2. tyto odpory jsou jen zdánlivé a dávno už od vykladatelů Písma sv. objasněny a vyvráceny; tak právě na př. v rodokmenu Páně.

Námítka 2. Ve svatých evangeliích jest prý mnoho nepravděpodobného a zázračného.

Vyvrácení. Nepravděpodobné věci nalézají tam jen ti, kdo všeliké nadpřirozené zjevení zavrhuji. Co pak se týče zázraků vypravovaných jsou ony právě důkazem, že co tam jest obsaženo, jest zjevení nadpřirozené.

§ 14. Přehled zjevení Božího. A. Zjevení všeobecné.

Zjevení Boží počíná hned s prvním člověkem; neboť Bůh stvořil od počátku člověka k cíli nadpřirozenému. Proto bylo mu třeba od počátku nadpřirozeného náboženství a tudíž i nadpřirozeného zjevení Božího. Toto prvotné zjevení Boží stávalo se **všemu lidstvu** a v různých dobách **různě** se jevilo.

1. **Prazjevení**, to jest, zjevení, které stalo se prarodičům v ráji. Bůh s nimi obcoval jako otec s dětmi, dával se jim poznati jako otec svým dětem.

Zjevil se jim jako **Pán přírody**, neboť předvedl Adamovi všechna zvířata a podřídil mu je: »Panuj nad nimi!« (1. Mojž. 1₂₈).

Zjevil se jim jako **svrchovaný zákonodárce**, jenž mimo zákon mravní do srdce vepsaný dal jim i zvláštní přikázání, aby nejedli se stromu zapověděného (1. Mojž. 2₁₇).

Zjevil se jim jako **věčný odplatitel**, když přidal i hrozbu: »v kterýkoli den bys jedl s něho, smrtí umřeš« (Tamtéž).

Smrtí rozumí se tu nejen smrt tělesná, nýbrž i duševní, to jest ztráta milosti posvěcující a blaženosti věčné.

Byl tedy znám člověku nadpřirozený jeho stav a nadpřirozený cíl. Z toho je na jevě, že měli první rodiče dokonalou znalost náboženství, které mělo na potomky přecházeti.

Ale hříchem prvotným sami sobě zamezili cestu k nadpřirozenému cíli svému. Bůh však jich nezavrh, nýbrž slíbil jim spásu skrze **Vykupitele**, když pravil k hadovi: »Ne přátelství položím mezi

tebou a ženou, a mezi semenem tvým a semenem jejím; onať **potře** hlavu tvou a ty úklady činiti budeš patě její« (1. Mojž. 3₁₅).

2. Po vypuzení z ráje obmezuje se zjevení Boží zejména na to, aby lidstvo **zlého** varovalo a k **dobrému** povzbuzovalo.

Tak se ukázalo při oběti Kaina a Abela: na obět Abelovu shlédli Bůh se zalíbením, ne pak na obět Kainovu (1. Mojž. 4₄₋₅); při potopě, kteráž měla lidstvu hluboce vštípití víru ve spravedlnost Boží (1. Mojž. 7).

Ale Bůh i **smlouvu** učinil s člověkem a znamení její postavil na obloze — duhu (1. Mojž. 9₉₋₁₇).

Opět ustanovil člověka pánem tvorstva na zemi a dal mu zvláštní přikázání, nejísti masa s krví neboli udušeného (1. Mojž. 9₁₋₄).

Přislíbil i **Vykupitele** znova, když skrze Noe žehná Semovi: »Požehnaný budiž Hospodin, **Bůh Semův**, budiž Chanaan služebníkem jeho. Rozšíříž Bůh Jafeta a ať bydlí v stanech Semových a buď Chanaan služebníkem jeho« (1. Mojž. 9₂₆₋₂₇).

»Bůh Semův,« to může míti smysl jen tím, že Vykupitel, Bůh a člověk, jako člověk bude přináležeti potomkům Semovým, nikoliv potomkům bratří ostatních. A Jafet bude bydleti »ve stanech jeho« nemůže znamenati leč přijetí do církve Vykupitelovy.

Naposled Bůh pokořil ještě pýchu lidstva při stavbě věže babylonské tím, že zmátl jazyk jejich a rozptýlil je do všech končin světa (1. Mojž. 11₉).

3. Přes to všechno klesalo lidstvo ve víře i v mravech. Upadlo v modloslužbu (pohané) a dopouštělo sevšeliké prostopášnosti. Bůh je ponechal samým sobě, aby poznali, že bez Boha možno jenom zahynouti. Přece však neopustil jich docela; měli zajisté **mravní zákon v srdci vepsaný**, aby mohli, kdo jsou dobré vůle, spasení své konati: »Když pohané, kteří nemají zákona, činí, co jest zákona ukazují dílo zákona napsané v srdcích svých« (K Řím. 2₁₄₋₁₅). Mluvil k nim **skrze přírodu** a dary její: »nenechal sebe bez osvědčení, dobře čině s nebe, dávaje deště a úrodné časy, naplňuje pokrmem a utěšením srdce naše« (Sk. ap. 14₁₆).

Mnoho z prazjevení Božího udržovalo se také v bájích jejich; ba i proroky (jako Jonáše) Bůh jim posílal.

Na př. báje o zlatém věku, báje o Deukalionovi a Pyrrze¹⁾, o obcování bohů s lidmi, o Prometheovi²⁾ a j.

Velmi mnoho způsobil i překlad Písma sv. do jazyka řeckého — všeobecně u pohanů v říši římské užívaného (asi 300 př. Kr.).

¹⁾ Ovidius, Metam. I. v. 240 nn. ²⁾ Hesiodus, Theog. 512 nn.

§ 15. B. Zjevení patriarchální a mojžíšské.

Zatím, co Bůh nechal jít ostatní národy vlastními cestami, zvolil jeden národ, ve kterém by víra v jednoho Boha a naděje v příštího Mesiáše se udržovala, aby v něm mohl zakotvit a vzejít Vykupitel.

1. Praotcem tohoto národa **semitského** (Sem) Bůh vyvolil **Abrahama**, muže pevné a živé víry, silné naděje a vroucí lásky k Bohu.

Jej uvedl do země kananejské; ta měla být vlastí potomků jeho a spolu kolébkou Vykupitelovou: »Semeni tvému dám zemi tuto« (1. Mojž. 12₇).

Jemu slíbil: »A učiním tě v národ veliký a požehnám tobě, zvelebím jméno tvé a budeš požehnaný... a v tobě požehnána budou všechna pokolení země (1. Mojž. 12₂₋₃).

»V tobě«, to jest v potomku tvém — Vykupiteli, jenž sejme s lidstva hřích dědičný. A potvrdil příslibení své i přísahou na hoře Moria při obětování Isákově.

Konečně uzavřel s ním **úmluvu**: »A ustanovím úmluvu svou mezi sebou a tebou a mezi semenem tvým po tobě úmluvu věčnou, abych byl Bohem tvým i semene tvého po tobě« (1. Mojž. 17₇).

2. Tato úmluva přešla na **Isáka**, který podobal se otci svému a stal se i předobrazem Vykupitelovým (obětí na hoře Moria). »A požehnání budou v semeni tvém všickni národové« (1. Mojž. 26₄).

Pak přešla na **Jakuba**, jemuž řekl Bůh: »Zemi, na kteréž spíš, tobě dám a potomkům tvým. A bude sémě tvé jako prach země... a požehnána budou v tobě a v semeni tvém všechna pokolení země« (1. Mojž. 28₁₃₋₁₄).

Jakub z vůle Boží přestěhoval se později do Egypta, kam ho byl syn jeho Josef předešel. Tam v zemi Gessen rozmohli se potomci jeho v národ veliký.

Utiskování, které je na konec stihlo, mělo v nich probudit touhu po vlasti, zhnusiti jim modloslužbu pohanskou a obrátiti je tím vroucněji k Bohu živému.

S Jakuba přešla úmluva na **Judu**; nebo tak jménem Božím mluvil umírající Jakub: »**Judo** . . . ruka tvá bude na šíji nepřátel tvých, **klaněti se budou tobě synové otce tvého** . . . Nebude odňata berla od Judy a kníže s beder jeho, dokavadž nepřijde, který má poslán býti, a on bude **očekávání národů**« (1. Mojž. 49₈₋₁₀).

3. Při vyjití z Egypta Bůh uzavřel úmluvu s **celým národem** skrze Mojžíše na hoře Sinai. »Rci lidu israelskému: ,Jestliže tedy

poslouchati budete hlasu mého a budete-li ostříhati úmluvy mé, budete mi za vlastní nábytek ze všech lidí... za království kněžské a **národ svatý**« (2. Mojž. 19₅₋₈). Lid přislíbil.

Hospodin dal jim trojí zákon, jímž měl se národ jako vyvolený národ Boží řídit; byl to:

a) **Zákon mravní**, t. j. desatero přikázání na dvou deskách kamenných. Dal jej na dvou deskách kamenných, aby byly obrazem zákona Nového, dvou přikázání lásky, která Kristus prohlásil za svá.

Dal jej za hřímání a blýskání, aby ukázal, jak bude přísně trestati přestupníky jeho. Tím liší se zákon Starý od Nového, že pohnutkou jeho byla bázeň, tohoto pak láska, kterou Duch sv. rozlévá v srdcích našich.

b) **Zákon obřadní**, který se vztahoval na uctívání Boha. Týkal se posvátných úkonů (obětí), míst a náradí bohoslužebného, posvátných dob a bohoslužebných osob.

Účel zákona obřadního byl nejen Boha uctívati, víru utvrzovati, ale i naději v příštího Mesiáše udržovati; proto mají předpisy zákona obřadního ráz obrazný.

Oběti byly **krvavé a nekrvavé** a předobrazovaly obět na kříži a obět mše sv.; obřízka byla obrazem křtu sv.; hostina obětní, na níž se účastnili obětující, byla obrazem sv. přijímání; obět smíření byla obrazem sv. pokání.

Zdržování se masa zvířat nečistých připomínalo jim čistotu srdce, jakou se od pohanů lišiti mají.

Místa a náradí bohoslužebná: svatostánek a později chrám měl jim připomínati jedinstvo Boží a chrániti jich od modlářství; zároveň svým zařízením byl obrazem chrámu křesťanského. Svatyně svatých — presbytář, svatyně — loď věřících; archa úmluvy — tabernakl, nádoba s mannou — ciboř, sedmiramenný svícen — sedmero svátostí tu udělovaných, umyvadlo — křtitelnice atd.

Posvátné doby, na př. sobota byla obrazem neděle křesťanské; veliká noc — našich velikonoce; letnice — svatodušních svátků; slavnost stánků — Božího těla a spolu vánoc, neboť narozením Spasitelovým počalo přebývání jeho s námi na poušti života a ustanovením nejsvětější svátosti oltářní pokračuje toto přebývání až do skonání světa; den smíření — veliký pátek; jubilejní rok — křesťanské milostivé léto.

Bohoslužebné osoby byly: velekněz (Aron), kněží (synové Aronovi) a levité (všechno pokolení Levi). Toto rozdělení jest obrazem rozdělení v Novém zákoně: papež a biskupové, kněží, jáhnové.

Již z toho, že ráz tohoto zákona byl obrazný, poznati lze, že neměl věčně trvati, nýbrž měl vyplněním svým skončiti.

c) **Zákon občanský**, který upravil řád mezi členy rodiny, mezi vrchností a poddanými, mezi poddanými vespolek a mezi národem israelským a národy cizími.

Také tento zákon byl toliko dočasný a odpovídal pouze povaze a potřebě národa israelského.

Jediný zákon mravní (desatero) nemohl přestat v Novém zákoně, protože je pouhým výkladem přirozeného zákona vepsaného do svědomí našeho: »Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit zákona neb prorokův: **nepřišel jsem rušit, ale naplnit**«, pravil Ježíš (Mat. 5₁₇).

Takto mohla víra v jednoho Boha a naděje v zaslíbeného Vykupitele v tomto národě býti zachována uprostřed pohanského světa.

§ 16. Pokračování. C. Zjevení prorocké.

I. Když byl Bůh uvedl národ israelský do země Kananejské, řídil jej skrze **nejvyšší kněze** — sám jsa jejich **král**.

1. Dokud se Hospodina věrně drželi, Bůh chránil jich a žehnal jim; ale kdykoliv se odvrátili, vydával je v ruce nepřátel. Teprve když se kajícně zase obraceli, vzbuzoval jim reky — **soudce**, kteří je z moci nepřátel vysvobozovali a v době míru vyučovali.

2. Později na přání lidu dal jim **krále**, kteří je měli podle zákona Mojžíšova řídit a spravovati. Již druhým králem dostala se moc panovníčí na pokolení **Judovo**.

Byl to **David**, kterýž upevnil království na dlouhá léta a spolu zvelebil i náboženství mojžíšské. Z vnuknutí Božího složil posvátné písně, žalmy řečené, upravil bohoslužbu a plán sestavil na vzdělání důstojného chrámu, který syn a nástupce jeho Šalomoun provedl.

3. **Šalomoun** vystavěl chrám jako středisko náboženského života. Nadán jsa neobyčejnou moudrostí od Boha, napsal také knihy, které měly v lidu ducha náboženského posilniti. Byly to: kniha Přísloví, kniha Kazatel a kniha Píseň písní.

V první dává návod k potlačení všelike náruživosti, v druhé vystupuje jako kazatel o marnosti všeho pozemského, v třetí pak vyličuje lásku Krista k církvi svaté.

K těmto knihám přistupují později ještě jiné: kromě knihy žalmů kniha Job, navedení k trpělivosti, kniha Moudrosti, naučení o pravé moudrosti, která vede k životu věčnému, kniha Sirachova, obsahující moudrá naučení pro různé okolnosti života.

4. Po Šalomounovi roztržena říše židovská na dvě království: **israelské** (10 pokolení) a **judské** (Benjamin a Juda). Z nich první, protože se cele odvrátilo k modlářství, vyvráceno a obyvatelstvo odvedeno do

zajetí asyrského (722), z něhož se již nevrátilo. Židé v zajetí trápeni jsouce obrátili se k Bohu tím vroucněji a stali se prostředníky víry v jednoho Boha a naděje v Mesiáše mezi pohany.

Obyvatelé říše **judské** také často odpadali k modlářství, proto vydal je Bůh v ruce Babylonských a dopustil na ně zajetí 70 let trvající, z něhož se navrátili úplně obráceni. Od té doby věrně sloužili Bohu, tak že ani přes všechna pronásledování králů syrských v dobách makabejských nedali se od víry v Boha a naděje v Mesiáše odvrátiti

5. V dobách, kdy Israelští odpadali od Boha, posílal Bůh **pro-roky**, kteří bezbožné varovali a hrozné tresty Boží předzvěštovali; spravedlivé pak těšili poukazováním na Mesiáše, o kterém mnoho a dopodrobna prorokovali. Mnozí z nich psali svá napomínání a předpovědi o budoucím Mesiáši, aby to bylo i budoucím pokolením k poučení a budoucímu Mesiáši za svědectví. Od kterých zachovalo se mnoho, slují velikými proroky; od kterých pak málo, slují malými proroky.

6. Tak byli židé připraveni na příchod Vykupitelův, víra jejich byla prosta bludů pohanských a v srdcích rostla touha po Mesiáši. Mnozí ovšem toliko zevně zachovávali zákon Mojžíšův a Mesiáše očekávali jako světského panovníka, jenž by je sprostil poddanství římského, do něhož byli na konec upadli. Ale právě toto zevnější náboženství jedné části národu a tato smyslná představa jejich o Vykupiteli utvrzovala lépe smýšlející část ve vroucnosti náboženské a v očekávání Mesiáše duchovního, i stávali se tak tím schopnějšími ku přijetí evangelia. I toužili slovy prorokovými: »R o s u d e j t e n e b e s a s h ů r y a o b l a k o v é d š t ě t e s p r a v e d l i v ě h o : o t e v ř i s e z e m ě , a v y p u ť **S p a s i t e l e**« (Is. 45₈). »Ó b y s p r o t r h l n e b e s a a s e s t o u p i l« (Is. 64₁).

II. Také pohané poznávali, že všechno snažení jejich po blaženosti konečně zabředlo v bídě tělesné i duševní. Všichni cítili se otroky vášní a náruživostí svých, aniž by měli moci a síly rozlomit tato pouta.

Zatím, co mocní a bohatí, oddávající se všeliké rozkoši, stávali se omrzelými, života sytými, úpěla větší část lidstva v hluboké porobě. Jaký div, že toužili po onom dávném, prvotním zlatém věku, o němž se jim ještě báje zachovaly. Tak i u nich rostla touha po Mesiáši vždy víc a více. A když posléze Bůh mezi ně rozptýlil Židy, od nichž se dověděli o zvláštním zjevení Božím a zaslíbeném Vykupiteli, tu mnozí stávali se i proselyty (katechumeny) židovskými (Komorník královny ethiopské). Všechny svět byl tak připraven na příchod Vykupitelův. »N á r o d o v é o č e k á v a j í S v a t ě h o , j a k o v a d n o u c í r o s t l i n y m r a č n o a d e š ť« (Mengtse, král čínský, 300 let před Kr.¹)

¹) Dr. J. B. Holzammer, Handbuch zur bibl. Gesch. I. str. 865, pozn.

IV. O náboženství křesťanském.

§ 17. Zjevení křesťanské. Kristus, zaslíbený Vykupitel.

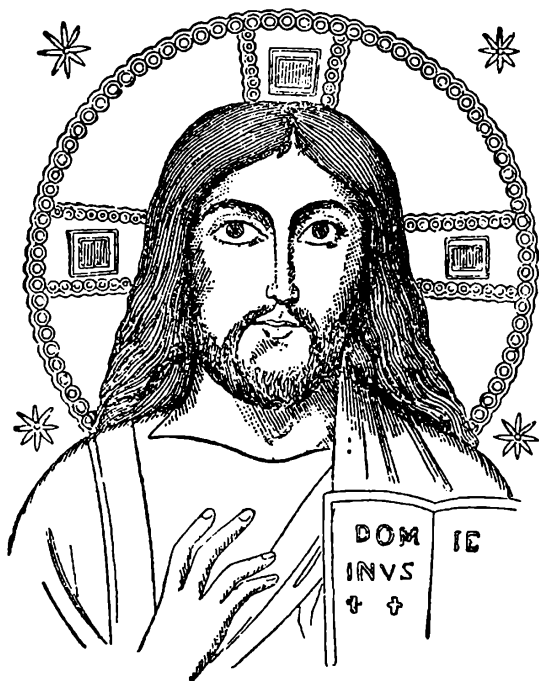
I. Konečně vyplnil Bůh příslibení své a seslal Vykupitele, aby dokončil dílo, které prazjevením započal. Tímto Vykupitelem byl **Ježíš Kristus**, Syn Boží (obr. 1.).

Kristus jest jako středem všeho zjevení; jest sluncem, jehož předsvit ozařuje zjevení předkřesťanské a jehož plné světlo zaplálo ve zjevení křesťanském.

Z něho běře Starý zákon i Nový, zjevení předkřesťanské i křesťanské, důvod své pravosti. Neboť protože je Bůh, musí i zjevení, kteréž učinil, býti neomylné; a poněvadž zjevení předkřesťanské ve svých obrazech a předpovědích na něm se splňuje, musí být i ono stejně božského původu a tudíž neomylně pravdivé.

II. Kristus jest v **pravdě** zaslíbený Vykupitel, neboť na něm splnilo se všechno, co předpověděli proroci o Mesiáši. Proroci o Mesiáši předpověděli:

1. **Čas jeho příští a jeho veřejného vystoupení:** že přijde a bude odňata berla od Judy; že veřejně vystoupí, až se naplní 69 letotýdnů od rozkazu znovuvystavění chrámu jerusalemského a v době jeho trvání.

Obr. 1. Hlava Kristova v katakombě sv. Pontiana.

a) »**Nebude odňata berla** od Judy a kníže z beder jeho, dokavadž nepřijde, který má poslán býti, a on bude očekávání národův« (1. Mojž. 49₁₀).

Berla odňata byla od Judy, když Římané zmocnili se Palestiny a přenesli důstojnost královskou na cizince Heroda Ukrutného, za něhož se narodil Kristus.

b) »Od vyjití řeči, aby zase vzdělán byl Jerusalema až do Krista vévody, **téhodnů sedm a téhodnů šedesáte a dva budou**, a zase vzdělána bude ulice a

zdi v úzkosti času. A po téhodnech šedesáti a dvou zabit bude Kristus« (Dan. 9₂₅₋₂₆).

Rozkaz, aby vystavěny byly zdi jerusalemské, vydán byl r. 453 př. Kr. králem perským Artaxerxem Longimanem (Dlouhokrakým). Týdnem míní se doba 7 let (letotýden); tedy $7 + 62 = 69$ leto-

týdnů neboli 483 let. Po uplynulých 453 letech př. Kr. zbývá ještě 30 let po Kristu, a to jest rok veřejného vystoupení Páně.

c) »A pohnu všemi národy: a přijde **žádoucí** všechněm národům: a naplním **dům tento** slávou, **praví Hospodin** zastupů« (Agg. 2₈).

V tomto chrámě, o němž Aggeus praví, že **Mesiáš** jej naplní slávou, zjevil se Kristus; tam učíval lid.

2. **Jeho původ a místo narození**: Vzejde z pokolení Judova, z domu Davidova, z Panny; narodí se v Betlemě.

a) »**Judo**, tebe chváliti budou bratří tvoji... **klaněti se budou** tobě synové otce tvého« (1. Mojž. 49₈).

b) »Vyjde prut z kořene **Jesse** (= Isai) a květ z kořene jeho vystoupí a spočine na něm Duch Hospodinův« (Is. 11₁₋₂).

c) »Slyšte tedy, dome Davidův!.. Protož Pán sám dá vám znamení. Aj, **Panna** počne a porodí syna a nazváno bude jméno jeho Emmanuel (= Bůh s námi)« (Is. 7₁₃₋₁₄).

d) »A ty **Betleme**, Efrata, maličký jsi v tisících judských; z tebe mi vyjde ten, jenž bude panovníkem v Israeli (Micheáš 5₂).

Kristus narodil se v Betlemě, z Panny Marie, která pocházela z domu Davidova. David pak byl synem Isaje (Jesse); rod Davidův byl přední v pokolení Judově.

3. **Jeho působení**: bude učitelem, divotvůrcem, knězem a králem.

a) »Aj za **svědka** národům, dal jsem jej, za vůdce a **příkazatele** národům« (Is. 55₄).

b) »Bůh sám přijde a spasí vás. Tehdáž otevrou se oči **slepých** i uši **hluchých** otevřeny budou. Tehdáž poskočí **kulhavý** jako jelen a rozvázáno bude jazyk **němých**« (Is. 35₄₋₆).

c) »Přisáhl Hospodin a nebude toho želeť: »Ty jsi **knězem na věky** podle řádu Melchisedechova« (Žalm 109₄).

d) »Plesej velice, dcero Sionská, veselse, dcero Jerusalemská, aj **král tvůj** přijde tobě **spravedlivý** a Spasitel: sám chudý a sedě na oslici, na oslátku mladém oslice« (Zach. 9₉).

Kristus byl učitelem, knězem a králem a sám poukazuje učedníky Janovy, že činí zázraky, jak Isaiáš byl předpověděl (Luk. 7₂₂).

4. **Jeho umučení a smrt**: bude ztupen, bičován, ukřižován a rouch pozbaven.

»Já pak červ jsem a ne člověk: pohanění lidí a povrhel obce«. »Zbodli ruce mé i nohy mé, sčítli všechny kosti mé... Rozdělili sobě **roucha má** a o můj oděv metali los« (Žalm 21₇; 17–19).

e) **Jeho oslavení a církve rozšíření**, t. j. že vstane z mrtvých a vstoupí na nebesa, že církev jeho rozšíří se mezi všechny národy.

a) »Ty, ó Pane, **nezanecháš** duše mé v hrobě, aniž svatému svému dáš viděti **porušení**« (Žalm 15₁₀).

b) »Zpívejte Bohu, který **vstupuje** na nebesa nebes k východu« (Žalm 67_{33.34}). — »Řekl Pán Pánu mému: **Sed po pravici** mé, dokavad nepoložím nepřátel tvých za podnož nohou tvých« (Žalm 109₁).

c) »A panovati bude **od moře až k moři**... A klaněti se budou jemu všickni králové: všickni národové sloužiti budou jemu« (Žalm 71_{8–11}).

III. Na Kristu vyplnila se tato proroctví, o tom dávají svědectví sv. evangelia; tak Otec jeho nebeský prohlašuje to skrze anděly před narozením i při narození; Kristus sám se na ně odvolává a jeho apoštolové na ně poukazují.

1. Anděl přikazuje Josefovi: »Jméno jeho nazveš Ježíš, onť **zajisté vysvobodí** lid svůj **od hříchů** jejich« (Mat. 1₂₁). A pastýřům oznamuje: »zvěstuji vám radost velikou, kteráž bude všemu lidu; nebo narodil se vám dnes **Spasitel**, jenž jest Kristus Pán, v městě Davidově« (Luk. 2_{10–11}).

2. Kristus sám se odvolává na svědectví prorokův: »Zpytujte **Písma**,... a **tať** jsou, ježto svědectví vydávají o mně« (Jan. 5₃₉). Učedníkům do Emaus jdoucím vykládá proroky, aby ukázal, že musil Kristus trpěti a tak do slávy své vjíti.

3. Petr sám při kázání o letnicích odvolává se na proroctví Joellovo a na proroctví Davidova a přesvědčuje na 3000 lidí, kteří uvěřili a dali se pokřtiti (Sk. ap. 2_{14–36}).

§ 18. Kristus, pravý Bůh.

Kristus, zaslíbený Vykupitel, jest spolu **pravý Bůh**; o tom svědčí:

1. výpovědi proroků starozákonních;
2. výroky jeho vlastní o sobě;
3. učení apoštolův a veškeré církve.

1. **Výpovědi prorokův.** Proroci nazývají Vykupitele **Bohem**; tak na př. Isaiáš: »A nazváno bude jméno jeho, Podivný, Rádce, **Bůh**, Silný, Otec budoucího věku, Kníže pokoje« (9₆). »**Bůh** sám přijde, a spasí vás« (35₄).

Jeremiáš: »A toto jest jméno, kterýmž ho nazývati budou, **Hospodin** spravedlivý náš« (23₆).

Oseáš: »Z Egypta povolal jsem **Syna** svého« (Os. 11₁).

Daniel nazývá ho »**Svatý Svatých**« (9₂₄).

Jestliže tedy všechny ostatní předpovědi naplnily se na Kristu, nutně musily se naplnit i tyto. »Zpytujte Písma... a **tať** jsou, ježto svědectví vydávají o **mně**« (Jan. 5₃₉).

2. Výroky jeho vlastní o sobě.

A. Kristus nazývá se **Synem Božím**, a to ve vlastním smyslu slova, ne jako my lidé slujeme syny Božími toliko skrze milost Boží; Kristus veškerou podstatou svou prohlašuje se Synem Božím. Tak praví:

a) »Otec můj až posavad dělá, i já dělám (to jest, uzdravuji také v sobotu). Tedy židé tím více hleděli ho zabiti že netoliko rušil sobotu, ale že i otcem svým nazýval Boha, **rovného se čině Bohu**«.

Tehdy odpověděl Ježíš a řekl jim: »Amen, amen pravím vám: Nemůžeť **Syn** ničeho sám od sebe činiti, jediné co uzří, že činí Otec; neb cožkoliv on činí, **to činí podobně i Syn**... Neb jako Otec mrtvé křísí a obživuje, tak i **Syn**, kteréž chce **obživuje**. Aniž pak Otec soudí koho ale **veškeren soud** dal **Synu**, aby **všichni ctili Syna**, jako ctí Otce; kdo nectí **Syna**, nectí Otce. Nebo jako Otec má život v sobě, tak dal i **Synu**, aby měl **život v samém sobě**« (Jan. 5₁₇₋₂₆).

Kristus vydává se tím za Syna Božího, který má stejnou tvůrčí moc, stejnou svrchovanost, stejnou čest, stejnou věčnost (život sám v sobě) jako Otec.

b) Kristus praví o sobě: »Já a Otec jsme **jedno**« (Jan. 10₃₀). Nepraví Kristus jsme jeden, nýbrž jedno, což se na jednu a touž podstatu božskou vztahuje, jako by řekl: Co jest Otec, jsem i já; Otec jest Bůh, i já jsem Bůh.

Stejně praví apoštolu svému, toužícímu viděti Otce: »Filipe, kdo vidí **mne**, vidí i Otce... Nevěříte-liž, že já jsem **v Otci**, a že Otec **ve mně** jest?« (Jan. 14₉₋₁₀).

c) Kristus před Kaifášem, jsa **zapřísahán** ve jménu Boha živého, zdali je Syn Boží, odpovídá: »Ty jsi řekl« (Mat. 26₆₄).

Sami židé svědčí před Pilátem: »**Synem Božím** se činil« (Jan. 19₇).

B. Výpovědi své dosvědčil Kristus: moudrostí a svatostí svou, zázraky, proroctvími a smrtí svou.

a) Kristus vydával sebe za Syna Božího; kdyby to pravdou nebylo bývalo, byl by to mohl tvrditi z dvojího důvodu: buď z pošetilosti nebo z podvodu. Ale ani jedno ani druhé nebylo možno u Krista; nebylo to možno z pošetilosti, neboť proti tomu svědčí moudrost jeho učení, nebylo to možno z podvodu, proti tomu svědčí svatost jeho života.

Učení jeho bylo tak vznešené, tak podivuhodné, že všechen lid (a bývali mezi nimi i fariseové a zákoníci) se divil, »nebo učil jako **maje moc** [s nebe]« (Mat. 7₂₉); a opět: »Nikdy **žádný člověk** tak nemluvil, jako člověk tento« (Jan. 7₄₆). A mnozí ze zástupu říkali: »Tentoť jest právě **prorok**« (7₄₀); nebo se tázali: »Odkud má tento všecky ty věci? a jaká jest to **moudrost**, kteráž jest jemu dána?« (Mar. 6₂).

Život jeho byl jako světlo, neměl žádného stínu. Nejbystřejším pozorovatelem našich chyb jsou nepřátelé naši. A Kristus táže se svých nepřátel: »Kdo z vás může mne trestati **z hříchů**?« (Jan. 8₄₆). A žádný nepozvedl hlasu svého.

Až do dnes všickni nepřátelé církve Kristovy vyznávají, že Ježíš jest nejvznešenější ideál ctnosti a hluboké moudrosti. »Svaté jsou příklady jeho, božské jest jeho učení« (Voltaire¹).

b) Kristus činil **zázraky**, a to na neživotné přírodě, na nemocných, na mrtvých, na zlým duchem posedlých.

Tyto skutky jsou skutečnými zázraky. Nemohly býti způsobeny silami přírodními, jak racionalisté rádi by dokázali; na př. nasycení 5000 mužů 5 chleby a dvěma rybičkami, po němž dvanáct košů drobtů pozůstalo (Luk. 9₁₇) — nebo návrat života do těla již hnijícího (Jan. 11₄₄).

Nemohly býti způsobeny pomocí knížete zlých duchů, jak tvrdili fariseové (Mat. 12₂₄). Činil zajisté Kristus zázraky i na posledlých, a tudíž byl by ďábel pomáhal proti sobě, což je nesmyslné, jak Kristus praví: »Každé království **proti sobě** rozdělené zpustne a dům na dům padne« (Luk. 11₁₇). »A jestliže **satan satana** vymítá, proti sobě rozdělen jest: kterak tedy oстоjí království jeho?« (Mat. 12₂₅₋₂₆).

Nad to svatost Kristova vylučuje všeliké společenství ďáblové. A vylučuje také všeliký podvod. Ostatně nepřátelé zajisté bedlivě střežili každé hnutí Kristovo a Kristus činíval zázraky pod širým nebem před očima zástupův. Jestliže tedy nepřátelé obviňují Ježíše, že s pomocí ďáblou to činí, přiznávají, že tu skutky nadpřirozené se staly, a vydávají svědectví o nich.

¹) Jak. Bottau, Víra katolická .. str. 68.

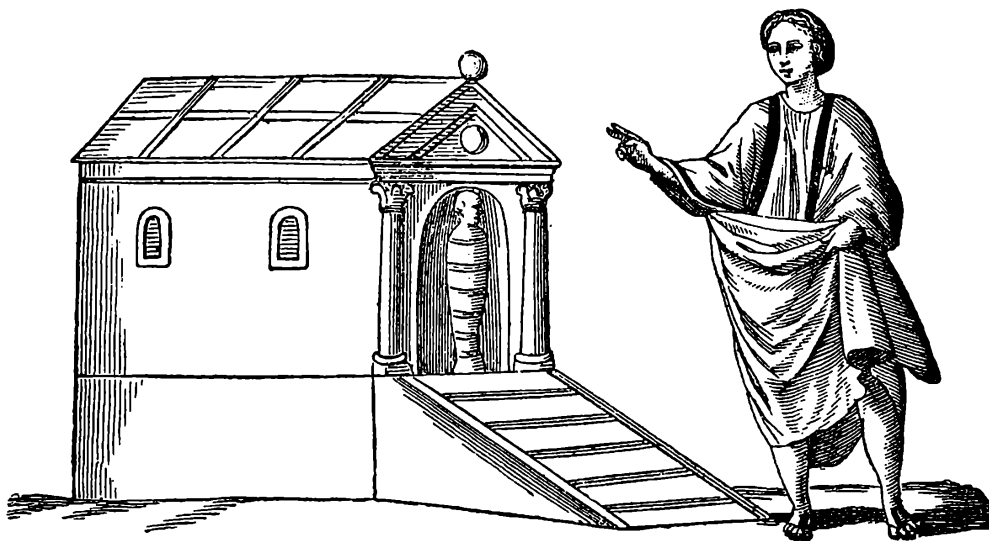
Jak přísně zkoumali všechny skutky Páně, viděti je z toho, že i **soudně** vyšetřovali uzdravení slepého od narození. A výsledek vyšetřování byl, že zázraku popřítí nemohli (Jan. 9).

Zázraky ty činil Kristus **vlastní mocí**, ne jako proroci a později apoštolové mocí od Boha propůjčenou nebo ve jménu Ježíše Krista. Tak pravil Kristus malomocnému: »**Chci**, buď čist« (Mat. 8₃). — Podobně řekl mrtvé dceři Jairově: »**Dívko**, tobě **pravím**, **vstaň**« (Mar. 5₄₁). Činil-li je vlastní mocí, zjevoval již tím všemohoucnost svou — božství své.

Kristus pak činil je, aby **ztvrdil** výroky své o božství svém. »Nechcete-li věřiti mně, **skutkům** věřte, abyste poznali a věřili, že **Otec ve mně jest, a já v Otci**« (Jan. 10₃₈), to jest, že táž podstata jest v obou, která v Otci, ta i v Synu — tedy božská!

Námítka: Zázraky ty jsou prý bájemi (mythy), které během dlouhých let se utvořily.

Vyvrácení. a) Mythy mohou povstati jen v čase, o němž nemáme buď zhola žádné známosti historické nebo zcela nejisté; Kristus však žil v době historicky již jisté. Aby mythy vznikly a se rozšířily, jest třeba dlouhé doby celých věků; ale evangelia, v nichž se obsahují, sepsána jsou v nedlouhé době po smrti Páně. Mámeť o těchto zázracích mimo to svědectví současná, na př. svědectví Josefa Flavia. Ano svědectví těch, kterých se to týkalo, jak dí ve své apologii sv. Quadratus († 126): »Skutky Kristovy jsou zřejmy; pro jeho zázraky mluví živí svědkové, totiž ti, kteří od svých neduhův uzdraveni nebo z mrtvých vzkříšení byli. Byloť je viděti, nejen když uzdraveni nebo vzkříšení byli, nýbrž i dlouhá léta potom, ba někteří dožili se našich dnův«.

Obr. 2. Vzkříšení Lazarovo, freska z katakomb.

b) Mythy nesou na sobě vždy ráz místní a národní, ale tomu není tak u zázraků Kristových; evangelia mají ráz všeobecný. c) Mythy nemívají letopočtů, ale v evangeliích jest doba historicky určena¹⁾.

V katakombě sv. Priscilly v Římě nalézá se vyobrazení o vzkříšení Lazarově z první polovice druhého století (obr. 2.). V tak krátkém čase půlstoletí báje se vytvořiti nemůže. Jsou tedy zázraky Páně dějepisnou událostí.

¹⁾ Dr. Borový, Theologia fundam. II. str. 60, 61.

§ 19. Pokračování.

c) Kristus prorokoval. **Jeho proroctví** jsou předpovědi zvláště svobodných lidských činů nebo svobodných úradků Božích.

Tak předpověděl, že ho Jidáš zradí, ač tento sám se táže Krista: »Zdali já jsem, Mistře?« Řekl jemu: »Ty jsi řekl« (Mat. 26₂₅). — Předpověděl Petrovi, právě když tento slavně tvrdil, že chce s ním i na smrt jíti: »Amen pravím tobě, že ty dnes, této noci, prvé než kohout dvakráte zazpívá, třikráte mne zapřeš« (Mar. 14₃₀). Předpověděl všem: »Všickni se pohoršíte nade mnou této noci« (Mar. 14₂₇). — Předpověděl, že jej židé vydají pohanům, ti že jej ubíjejí, uplvají, zabijí (Luk. 18₃₂₋₃₃).

A všecko se podivuhodně dopodrobna vyplnilo; to tedy mohl předpověděti jen ten, »kdo zkoumá srdce i ledví a rozumí **myšlením myslí**« (1. Paralip. 28₉).

Předpověděl věci, týkající se svobodných úradků Božích, jako: svou smrt, své vzkříšení třetího dne, své nanebevstoupení, seslání Ducha svatého, zkázu Jerusalema a j. v.

I to se podivuhodně vyplnilo, ač to mohl znáti jen Duch Boží; nebo »těch věcí, kteréž jsou Boží, žádný nepoznal, leč jen **Duch Boží**« (1. ke Kor. 2₁₁).

d) Kristus dosvědčil výroky své také **smrtí svou**. Jen proto, že se vydával za Syna Božího, byl odsouzen a na smrt vydán; neboť židé to považovali za rouhání. Tak pravil Kaifáš: »Rouhal se! Což ještě potřebujeme svědků? aj nyní jste slyšeli rouhání; co se vám zdá? A oni odpovídajíce, řekli: Hodent jest smrti« (Mat. 26₆₅₋₆₆).

Odevzdávající ho Pilátovi, sami udávají vinu jeho a důvod odsouzení: »My zákon máme a podle zákona má umříti, nebo Synem Božím se činil« (Jan. 19₇). Pro lež nikdo neumírá, ale pro pevné přesvědčení; byl tedy Kristus přesvědčen o pravdě výroků svých.

e) Nejpádněji dotvrdil Kristus své výroky svým **zmrtvýchvstáním**. Na ně se odvolával Kristus sám: »Nebude mu (lidu) dáno jiného znamení, leč znamení **Jonáše proroka**« (Luk. 11₂₉). Na ně se odvolávali apoštolové: »**Nevstal-li Kristus z mrtvých**, tedy jest marné kázání naše, a marná jest i víra vaše« (1. ke Kor. 15₁₄).

Dokazující vzkříšení Kristovo, dosvědčíme nejprve skutečnou smrt jeho a pak i jeho vzkříšení.

1. Kristus skutečně zemřel.

aa) To dosvědčují katané; neboť nezlámali kosti jeho, vidouce ho již mrtvého, ale toliko kopím otevřeli bok jeho.

Kdyby byl i zdánlivě mrtev býval, rána ta byla by musila přivoditi smrt; bylať zajisté tak veliká, že Tomáš mohl do ní ruku svou vložit. Též i vyřinutí krve a vody svědčilo o rozkladu krve a tudíž o nastalé smrti. O tom byli katané také přesvědčeni a proto vydali mrtvé tělo Josefu z Arimathie.

bb) To dosvědčují přátelé, kteří zajisté prvé bedlivě se přesvědčili, zdali není v Kristu známka života, než ho do hrobu položili.

Zvláště oko matky jest bystré, i nebyla by připustila pohřbení jeho, kdyby i dost nepatrné známky života bylo. Ostatně hojnost vonných věcí, kterými obložili tělo Kristovo, bylo by v malém prostoru hrobovém přivodilo smrt Kristovu. Také učedníci a nábožné ženy nechtěli uvěřiti, že Kristus vstal z mrtvých, protože viděli ho mrtvého. A nejprvnější myšlenka u Magdaleny byla: »Vzali Pána mého a nevím, kde ho položili« (Jan. 20₁₃).

cc) To dosvědčují jeho nepřátelé, kteří by nebyli vydali těla jeho k pohřbu, neobsazovali by jeho hrobu, »aby snad učedníci jeho nepřišli a neukradli ho a neřekli lidu: Vstalť jest z mrtvých« (Mat. 27₆₄). A když Kristus třetího dne z mrtvých vstal, navádějí strážce hrobu k nesmyslným až výmluvám řkouce: »Pravte, že učedníci jeho přišli v noci a ukradli jej, když jsme my spali« (Mat. 28₁₃); nikoliv k té, aby popírali skutečné smrti jeho.

2. Kristus skutečně třetího dne vstal z mrtvých.

aa) To dosvědčují učedníci jeho, jimž se ukázal a s nimiž po 40 dní obcoval na zemi. Že to nebyli lidé lehkověrní, sami chováním svým přiznávají, ani teprve po ohmatání těla Kristova, jeho ran, a když Kristus s nimi chleba a ryby požívá, věří, že on to jest skutečně (Luk. 24₃₇); Tomáš pak hlasitě víru tu vyznává: »Pán můj a Bůh můj« (Jan. 20₂₈).

Že by se byli umluviti mohli, nebylo možno, neboť Kristus ukázal se i 500 učedníkům (1. ke Kor. 15₆); a kdyby to nebyla bývala pravda, nýbrž pouze podvodná úmluva, jistě mezi tolika účastníky našel by se býval některý, jenž by podvod byl prozradil. A jaký by z toho byli měli zisk! Věděli přece, že je čeká pro to učení pronásledování a smrt. Byli pak to lidé bázliví, kteří se před židy skrývali a zamykali (Jan. 20₁₉). Mohlo je tedy přiměti k hlásání zmrtvýchvstání Páně jenom nejpevnější přesvědčení.

bb) To dosvědčují nepřátelé, kteří nedávají učedníků na soud, že by byli tělo Ježíšovo uloupili, ani netrestají strážníkův, ačkoliv jim dávají do úst výmluvu: že když usnuli, učedníci tělo Páně ukradli,

ani toho nepopírají, když učedníci zmrtvýchvstání Páně zvěstují, jenom zakazují o tom mluvit, aby lid neuvěřil (Sk. ap. 4₁₆₋₁₇).

Vzkříšení Páně jest vlastně dvojí zázrak: že Kristus vstal z mrtvých a že vstal vlastní mocí. Ježíš mohl vzkříšen býti jako člověk, mohl sebe vzkřísiti jako Bůh (Sv. Ambrož, † 397). — Místo zmrtvýchvstání Páně stalo se od té doby místem posvátným až do dneška.

§ 20. Dokončení. Učení sv. apoštolův a církve.

1. **Apoštolové** vždycky vyznávali božství Kristovo — nazývají ho Synem Božím, Bohem, připisují mu vlastnosti Boží, přiznávají mu božskou úctu.

a) Nazývají ho »**Synem Božím**« a »**Bohem**«.

Sv. Petr: »Ty jsi Kristus, **Syn Boha živého**« (Mat. 16₁₆). — Sv. Jan: »Na počátku bylo Slovo, Slovo bylo u Boha, a **Bůh byl Slovo**« (Jan. 1₁). »A víme, že **Syn Boží** přišel. Tenť jest **pravý Bůh** a život věčný« (1. Jan. 5₂₀). — Sv. Pavel: »Z nichžto (t. z Israelitů) jest Kristus podle těla, jenž jest požehnaný **Bůh na věky**« (K Řím. 9₅). »Očekáváme blahoslavené naděje a příští slávy **velikého Boha** a Spasitele našeho Ježíše Krista« (K Tit. 2₁₃). — Sv. Tomáš: »**Pán můj a Bůh můj**« (Jan. 20₂₈).

b) Připisují mu **božské vlastnosti**:

Sv. Petr vyznává: »**Pane, ty víš všecko**« (Jan. 21₁₇). — Sv. Jan: »Všecky věci skrze ně (t. Slovo) učiněny jsou, a bez něho nic není učiněno, což učiněno jest« (Jan. 1₃). — Sv. Pavel: »V něm přebývá **všecka plnost božství** podstatně« (Ke Kolos. 2₉).

c) Přiznávají mu **božskou úctu**:

Sv. Pavel: »Dal jemu jméno. aby ve jménu Ježíše každé koleno **klekalo**, nebeských, zemských i pekelných« (K Filip. 2₉₋₁₀).

Apoštolové dotvrzovali učení toto mnohými zázraky a všickni podstoupili mučení a smrt za víru v božství Ježíše Krista.

2. **Církev svatá** vždycky víru tu vyznávala a jí od bludařů chránila.

a) To dosvědčují nejstarší **církevní spisovatelé**. Tak učedník sv. Pavla, sv. Ignác († 107), jmenuje Krista Bohem ve způsobě lidské. — Sv. Irenej píše: »Apoštolové nebyli by Krista tak určitě **Bohem** nazývali, kdyby nebyl **pravý Bůh**«. A podobně i jiní.

b) To dosvědčují **mučedníci**, kteří pro víru tu muka a smrt podstoupili.

»Kterého Boha ctíš?« ptal se soudce mučedníka Asklepiada († 250). Odpověděl: »Ježíše Krista«. — V Tipase, městě africkém (v nynějším Alžírsku), byl každému, kdo vyznal Ježíše Krista Synem Božím, jazyk z úst vyříznut — za vandalského krále Hunnericha. A Bůh je oslavil, že i bez jazyku mluvili, hlasitě vyznávající »božství Ježíše Krista«¹⁾. Církev tyto mučedníky prohlásila svatými.

c) To dosvědčují **nejstarší církevní vyznání víry**, jako apoštolské, nicejskokaňhradské (mešní credo), athanasianské a jiná. Mešní credo praví o Ježíši Kristu: »Bůh z Boha . . . Bůh pravý z Boha pravého.«

d) To dosvědčuje **církev** tím, že učení tomu protivná **zavrhla** jako bludná a stoupence bludu z církve vyloučila. Tak Arius vyloučen byl, protože tvrdil, že Kristus jest pouhý člověk, nikoli pravý Bůh. Na sněmu nicejském (325) zavrženo jeho učení a prohlášeno ve smyslu neohroženého obhájce božství Kristova, sv. Athanasia: »Ne člověk stal se Bohem, ale Bůh stal se člověkem.«²⁾.

e) Konečně **podivuhodné rozšíření církve** Kristovy a její **trvání** až na naše časy jest samo svědectvím, že toto dílo Kristovo jest dílem Božím. Její trvání jest vždy obnovujícím se zázrakem a vyplňováním proroctví Kristova: »A brány pekelné jí nepřemohou« (Mat. 16₁₈).

§ 21. Kristovo dílo vykupitelské.

Dílo vykupitelské vykonal Kristus jako nejvyšší učitel, kněz a král.

1. Jako nejvyšší učitel konal dílo vykupitelské tím, že učení svým zjevil nám vše, co ve zjevení předkřesťanském jen nastíněno bylo: jako o trojosobnosti Boží, o našem věčném určení, o nadpřirozeném synovství Božím, o věčné odplatě.

Aby povzbudil ke ctnosti, k dokonalému životu křesťanskému, zůstavil nám i skvělý příklad všelike ctnosti. Seslal také Ducha sv., kterýž by v srdce lidská potřebnou milost k tomu vléval.

2. Jako nejvyšší kněz konal dílo vykupitelské tím, že umučení a smrtí svou na kříži spravedlnosti Boží zadost učinil a obnovil prvotný poměr mezi Bohem a člověkem; že zasloužil nám i milostí potřebných k dosažení života věčného.

3. Jako nejvyšší král konal dílo vykupitelské tím, že zřídil království (církev) ne pro jeden národ jako ve Starém zákoně, ale pro všechny národy; že potvrdil přirozený zákon mravní v celém rozsahu, prohlásil přikázání lásky za svá a připojil evangelické rady. Spolu po-

(¹ Stolb. Gesch. d. R. I. sv. 18. ²) Guggenberger, Círk. děj. str. 37.

zůstavil církvi dávatí zákony podle potřeby času a místa, jak by toho spása duší žádala.

Tím naplněno jest vše, co ve zjevení předkřesťanském předpověděno a přislíbeno bylo.

§ 22. Církev Kristova. A. Založení její.

Náboženství křesťanské mělo se státi majetkem všeho lidstva všech časův. »Žádný nepřichází k Otci, než skrze mne«, praví Kristus (Jan. 14₆). »Skrze mne vejde-li kdo, spasen bude« (Jan. 10₉).

Za tou příčinou Kristus: *a)* založil církev svou, *b)* dal jí zvláštní zřízení a *c)* zvláštní známky neboli vlastnosti.

1. Kristus **chtěl** církev založiti. Pravit Petrovi: »Ty jsi Petr (=skála) na té skále vzdělám **církev** svou« (Mat. 16₁₈). »Jestliže pak ani **církve** neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán« (Mat. 18₁₇). — Mluví o stádě svém, přirovnává se k dobrému pastýři: »Ovce mé slyší hlas můj, a já znám je, a následují mne« (Jan. 10₂₇). — Mluví o svém ovčinci (Jan. 10₁₆); o svém **království**: »Já jsem král, ale **království mé** není z tohoto světa« (Jan. 18₃₆).

2. Toto království mělo býti **viditelné**, neboť chtěl, aby lidé je poznávali a do něho vstupovali. Když z lidí sestávati mělo, musilo býti tedy také viditelné. »Nemůžet město na hoře ležící skryto býti.«... »Tak svět světlo vaše před lidmi, ať **vidí** skutky vaše dobré a slaví Otce vašeho, jenž jest v nebesích« (Mat. 5₁₄₋₁₆). »Po tomť všickni **poznají**, že jste moji učedníci, budete-li míti lásku jedni k druhým« (Jan. 13₃₅).

Církev učení bludařův o neviditelné církvi Kristově zavrhlá. Bylo založeno na bludu, jako by do církve Kristovy náleželi toliko svatí a předzřízení. Kristus sám ve svých podobenstvích tvrdí, že tam bude vedle pšenic i koukol (Mat. 13₂₅₋).

3. Kristus **založil** sám církev svou tím, že za svého života kolem sebe věřící shromažďoval a svými je nazýval: »Známt své« (Jan. 10₁₄); z nich vyvolil dvanáct apoštolův a odevzdal jim svůj trojí úřad: učitelský, kněžský a královský; ustanovil místo sebe apoštola Petra za nejvyšší hlavu viditelnou, sám pak zůstal hlavou její neviditelnou.

§ 23. B. Zřízení církve.

Jako každá společnost musí míti své zřízení neboli správu, má-li obstáti, tak dal i Kristus církvi **zřízení**, neboť měla trvati až do skonání světa. Učinil to tím způsobem, že dal církvi nejvyšší hlavu a ustanovil jí představené, kterým podřídil věřící.

I. Kristus ustanovil **nejvyšší hlavou** církve své **Šimona Petra**.

1. Jemu změnil jméno a nazval jej »**Petr**«; jej také zvláště před ostatními vyznamenával. »Ty jsi Šimon, syn Jonášův, ty budeš slouti Kéfas, jenž se vykládá Petr« (Jan. 1₄₂).

Za Petra zaplatil daň chrámovou, za něj se při poslední večeři zvláště modlil, jemu se prvnímu z apoštolů zjevil po svém zmrtvýchvstání.

2. Jemu **zaslíbil nejvyšší moc** v církvi. Privil jemu:

a) »Ty jsi Petr (= skála), na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou«.

b) »A tobě dám klíče království nebeského«.

c) »A cožbyskoli svázal na zemi, bude svázáno i na nebi: a cožbyskoli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi« (Mat. 16₁₈₋₁₉).

ad a) Co je základ budově, to jest hlava společnosti. Jako základ dává pevnost a sjednocenost budově, tak i všechna pevnost a sjednocenost společnosti zakládá se na nejvyšší hlavě. Má-li býti Petr základem církve Kristovy, musí v ní zaujímati nejdůležitější místo — a tím jest nejvyšší hlava.

ad b) Královstvím nebeským rozumí se církev Kristova na zemi, protože pro nebe nás vychovává. Klíče království někomu odevzdati znamená nejvyšší správu království mu svěriti. Slibuje tedy Petrovi nejvyšší moc správní v církvi.

ad c) Svázati a rozvázati má jednak význam přenesený, tolik co zákony dávatí neb odvolávatí — neboť zákonem se víže svoboda, odvoláním zákona svoboda se uvolňuje; jednak i význam doslovný, trestati a promíjeti. Slibuje tedy Petrovi nejvyšší moc zákonodárnou, soudní a trestní v církvi.

3. Jemu také skutečně **odevzdal nejvyšší úřad** v církvi.

Pravil Kristus Petrovi: »Pasiž beránky mé«, a opět: »Pasiž beránky mé«, a posléze: »Pasiž ovce mé« (Jan. 21₁₅₋).

Svěřil tedy a podřídil Petrovi všechno stádo své, nikoho nevyjímaje ani z věřících ani z apoštolův.

Rozumějí se totiž beránky věřící, ovce pak apoštolové a jejich nástupcové, biskupové a kněží.

Tak tomu rozuměl Petr, který hned po nanebevstoupení Páně a dle okolností doby jako nejvyšší hlava si počíná; nařizuje na př. volbu nového apoštola, věřící do církve přijímá, jménem apoštolů vystupuje, vynáší tresty nad vinníky, na obecném sněmu v Jerusalemě předsedá a rozhoduje.

Obr. 3. Obraz na skle z katakomb: Sv. Petr jako Mojžíš Nov. zákona, t. j. jako hlava církve Kristovy.

Že se apoštolové jemu podřizují, svědčí, že jim to známo bylo jako ustanovení Kristovo. A bylo to známo všemu starověku křesťanskému, jak to dosvědčují i památky archaeologické, zvláště z katakomb (obr. 3. a 4.).

II. Kristus ustanovil **představenými** církve **sv. apoštoly**. Na ně přenesl svůj **trojí úřad**: učitelský, kněžský a královský.

1. »Amen pravím vám, cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi, a cožkoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi« (Mat. 18₁₈).

Těmi slovy prohlásil je představenými církve a svěřil jim moc, ukládati věřícím povinnosti, jak za dobré a spasitelné uznají, jakož i všechny překážky odstraňovati s cesty spasení.

2. »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi, protož jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna

Obr. 4. Křesťanský sarkofag z coemeteria vatikánského. Ježíš předává Petrovi plnou moc.

i Ducha svatého: učíte je zachovávatí všechno, což jsem koli přikázal vám: a aj já s vámi jsem po všechny dni, až do skonání světa« (Mat. 28₁₈₋₂₀).

Těmito slovy Kristus přenáší na apoštoly trojí úřad svůj, a to úřad učitelský, kněžský a královský.

Kněžský jen částečně je zmíněn, ježto již dříve byl jim svěřil moc mši sv. konati, pokání udíleti a jinými svátostmi přisluhovati.

III. O učitelském úřadě zmiňuje se zvláště a uděluje apoštolům dar **neomylnosti**. Nebo slovy: »učte je všechno, což jsem koli přikázal vám«, ukládá jim povinnost, aby neporušenou hlásali jeho nauku. To lze jenom s pomocí Boží. A Kristus jim skutečně slibuje:

1. **pomoc svou**: »Aj já s vámi jsem po všechny dni, až do skonání světa«. Těmito slovům ve spojení s předcházejícími lze rozuměti jen tak, že Kristus bude jim nápomocen, aby hlásali všechno to, co jim přikázal, t. j. v úřadě učitelském.

2. Již dříve přislíbil jim **pomoc Ducha sv.** »A já prositi budu Otce, a jiného utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, **Ducha pravdy**« (Jan. 14₁₆₋₁₇) »Tentž vás naučí všem věcem a **připomene** vám všechno, cožkoli jsem mluvil vám« (14₂₆). Chce zajisté říci, že Duch svatý naučí je všemu učení jeho, které by měli hlásati; slibuje jim tedy pomoc Ducha sv. u vykonávání úřadu učitelského. »Nejste vy to, jenž mluvíte, ale **Duch Otce** vašeho, jenž mluví v vás« (Mat. 10₁₉₋₂₀).

V tom smyslu prohlásil i sněm apoštolský v Jerusalemě (50): »Vidělo se zajisté Duchu svatému i nám ...« (Sk. ap. 15₂₈).

3. Kristus slíbil církvi své »a brány pekelné **nepřemohou** jí« (Mat. 16₁₈). To jest možno jen, zůstane-li učení Kristovo neporušeno. — Kdyby úřad učitelský byl podroben omylu a bludu, pak propadla by církev moci pekla, jehož kníže jest »otec lži« (Jan. 8₄₄). A přislíbení Kristovo bylo by ze lži usvědčeno.

4. Kristus řekl: »Kdo vás slyší, **mne slyší**: a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá, kdo pak mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mne poslal« (Luk. 10₁₆). Tento výrok Kristův má smysl jen tehdy, propůjčil-li Kristus apoštolům svým dar, aby čisté a neporušené učení jeho hlásali.

Oneomylnosti svého úřadu učitelského byli apoštolové přesvědčeni. Tak sv. Pavel dí: »Ale bychom pak my, neb anděl s nebe kázal vám [**něco jiného**] mimo to, co jsme vám kázali, **proklet** buď« (Gal. 1₈). A nazývá církev: »sloupem a utvrzením **pravdy**« (1. k Tim. 3₁₆).

Námítka. Ti, kteří úřad učitelský v církvi zastávají, jsou prý jenom lidé — a lidé jsou omylní.

Vyvrácení. Ovšem, lidé jsou omylní; ale právě proto přislíbil Kristus úřadu učitelskému pomoc svou a pomoc Ducha sv., a tito zajisté jsou s to, aby ochránili úřad učitelský od bludu za každé okolnosti.

§ 24. **Nástupcové sv. Petra a sv. apoštolův.**

Toto zřízení církve, to jest úřad sv. Petra jako nejvyšší hlavy viditelné a sv. apoštolů jako představených církve, mělo trvati s církví až do skonání světa. Neboť bylo-li tohoto zřízení potřebí malé církvi, bylo ho třeba tím více, když se církev rozšířila po všem světě.

1. Bylo tedy třeba, aby trval **úřad sv. Petra**:

a) Měla-li býti jednota církve zachována, bylo jí třeba viditelného středu — nejvyšší hlavy tím více, čím více se šířila.

b) Právě-li Kristus: »Na té skále vzdělám církev svou« musí tato skála — úřad Petrův — trvati, má-li církev zachována býti.

c) Právili Kristus: »brány pekelné jí nepřemohou«, nepřemohou jí jen potud, pokud stojí na skále; musí tedy tento základ — nejvyšší úřad církve — stále trvati.

Proto musil míti sv. Petr **nástupce** a tímto nástupcem je biskup římský — **papež** (= otec). Neboť sv. Petr zvolil v Římě své sídlo, odkud po 25 let (42—67) spravoval církev, a tam podstoupil i smrt mučednickou.

Že sv. Petr v Římě zemřel, dosvědčuje všechen starověk křesťanský. Svědčí také archaeologie: kathedra sv. Petra v Římě, katakomba sv. Petra atd.¹⁾ (obr. 5.).

Sv. Klement († 101) svědčí o mučednické smrti sv. Petra v Římě. Sv. Irenej vypočítává 12 prvních papežův římských jako nástupců sv. Petra.

Biskupové římsí neboli **papežové** vždy považováni byli za nástupce sv. Petra a nejvyšší hlavy církve.

Oni dávali zákony veškeré církvi, rozhodovali spory, předsedali

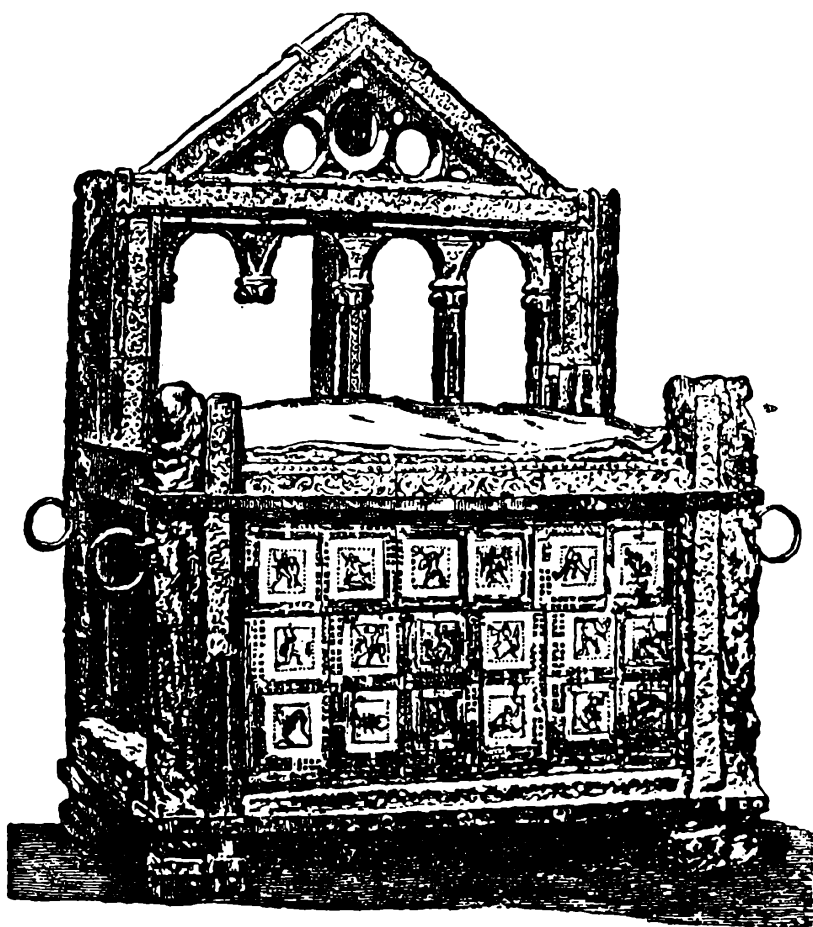
sněmům a také biskupy trestali a vylučovali. Sv. Cyprian píše: »Kdo stoliči Petrovu, na niž církev založena jest, opouští, ať se nedomnívá, že jest ještě v církvi« (De un. eccl. k. 4).

Nástupnictví jejich v úřadě sv. Petra krásně dotvrzuje sněm chalcedonský (451), když k slovům papeže Lva I. odpovídá: »Petr mluvil ústy Lvovými!«

Na sněmu cařihradském 4. (869) bylo to neomylně prohlášeno, že biskup římský má přednost (= **primát**) přede všemi biskupy veškeré církve.

2. Bylo třeba, aby trval také **úřad sv. apoštolů**, neboť:

a) bez trojího tohoto úřadu, učitelského, kněžského a pastýřského nemohla by církev vykonávati úkolů svého — spásy lidí;

Obr. 5. Starobylá kathedra sv. Petra.

¹⁾ Dr. Jos. Bilczewski, Archaeologie křesť., str. 432.

b) šířením se církvě potřeba trojího úřadu nepřestala, nýbrž ještě se stupňovala ;

c) Kristus sám chtěl, aby úřad svůj na jiné přenášeli, jako on jej přenesl na apoštoly. »Jako mne poslal Otec, i já posílám vás« (Jan. 20₂₁). — Slova Kristova: »a aj já s vámi jsem po všechny dni až do skonání světa« neměla by smyslu, kdyby byl trojím tento úřad zašel s apoštoly.

Nástupci sv. apoštolů jsou **biskupové** (= dozorcí).

Sv. Pavel napomíná biskupy maloasijské: »Buďtež bedliví sebe i všeho stáda, v němžto Duch svatý ustanovil vás **biskupy**, abyste **spravovali** církev Boží, kteréž dobyl svou krví« (Sk. ap. 20₂₈). — Sv. Ignác († 107) píše: »Kde je biskup, tam jest církev«.

Biskupové vykonávají pak úřad svůj, spravující okresy (diecese) sobě papežem vykázané a účastníci se obecných sněmů církevních pod vedením papežovým.

Biskupové zřizují sobě ku pomoci **kněze**, jako to byli též apoštolové činili. Tito kněží pod jejich dozorem vedou správu v jednotlivých farnostech.

§ 25. C. Známky církve Kristovy.

Všickni lidé povoláni jsou do církve Kristovy pod trestem zatracení: »Kdož pak neuvěří, bude zatracen« (Mar. 16₁₆). A že jest církví mnoho, které se za Kristovu církev vydávají, dal Kristus své církvi **známky**, po kterých lze ji bezpečně poznati a od nepravých církví rozeznati.

Známky, po kterých lze církev Kristovu poznati, jsou: jednotnost, svatost, katoličnost a apoštolskost.

1. Jest **jednotná**, t. j. má zachovávat jednotu v učení, ve svátostech, v oběti, v nejvyšší hlavě.

Kristus **chtěl**, aby věřící jedno byli: »Neprosím toliko za ně (učedníky), ale i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne: aby všickni **jedno** byli, jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás **jedno** byli« (Jan. 17₂₀₋₂₁). — Mluví také vždy jen o jedné církvi, o jednom ovčinci, jednom stádu, jednom království.

2. Jest **svatá**, t. j. učením svým má vésti ke svatosti, má míti prostředky (svátosti a bohoslužbu), které posvěcují, a má se i svatými vykazovati. A jen tím způsobem má se rozeznávat od jiných církví: »Tak tedy po ovoci jejich poznáte je« (Mat. 7₂₀). »Nemů-

žeť dobrý strom zlého ovoce nésti: ani strom zlý dobrého ovoce vydávati« (Mat. 7₁₈).

Svatými církev má se vykazovati v tak hojné míře, aby patrně bylo, že svatost údů jest v ní pravidlem a nikoliv výjimkou, a že dosahuje účelu svého, t. j. svatosti údů svých. Toho žádá Kristus: »abyste velmi mnoho užitku přinesli, a byli mými učedníky« (Jan. 15₈).

Kristus **chtěl** míti církev svou svatou: »**Posvětiž** jich v pravdě... a já posvěcuji sebe samého za ně, aby i oni **posvěcení byli** v pravdě« (Jan. 17₁₇₋₁₉).

Z toho však nenásleduje, že by církev jen ze svatých se skládala, jak učili bludaři Viklef, Hus, Kalvin a j. Kristus sám zmiňuje se o k o u k o l i na poli svém a o rybách dobrých i špatných, shromažďujících se v síti jeho (Mat. 13₂₄₋).

3. Jest **katolická** neboli obecná, t. j. má přijímati za údy své všechny národy, žádného nevyjímajíc, a má proto po všechny časy trvati až do skonání, aby úkolu tomu dostála. »Mámť i jiné ovce, kteréž nejsou z tohoto ovčince: i ty musím přivésti a hlas můj slyšeti budou, a bude jeden ovčinec a jeden pastýř« (Jan. 10₁₆).

Kristus **chtěl** míti církev svou katolickou: »Jdouce, učte **všecky** národy«. — A opět: »Aj já s vámi jsem po všechny dny, až **do skonání** světa (Mat. 28₁₉₋₂₀).

4. Jest **apoštolská**, t. j. její učení má býti za všech dob totéž, které apoštolové hlásali, a její nejvyšší hlava a představení musí býti nástupci sv. Petra a sboru apoštolského v nepřetržité posloupnosti (Mat. 28₂₀).

Kristus **chtěl** míti církev svou apoštolskou: »**Vy** (t. apoštolové) jste s ů l z e m ě **Vy** jste s v ě t l o s v ě t a« (Mat. 5₁₃₋₁₄). — A opět: »Kdož **vás** přijímá, mne přijímá« (Mat. 10₄₀).

Tyto čtyři známky připomíná již sněm cařihradský 1. (381), v jehož vyznání (mešním credu) čteme: (Věřím) »i v jednu, svatou, katolickou a apoštolskou církev«¹⁾.

V. O církvi katolické.

§ 26. Církev římsko-katolická církvi Kristovou.

Jenom jedna církev může míti ony známky církve Kristovy, neboť jenom jednu církev Kristus ustanovil. A církev, která se jimi vyazuje, jest neomylně a jediné církvi Kristovou.

¹⁾ Denzinger, l. c. str. 14.

Církev **římsko-katolická** má ony známky církve Kristovy.

Nazývá se římsko-katolickou, poněvadž její nejvyšší hlava sídlí v Římě, a také na rozdíl od církví, které se za Kristovy vydávají, ba i katolickými se chlubně nazývají (na př. církev starokatolická — nyní již v rozkladu).

1. Církev římsko-katolická jest **jednotná**. Církev římsko-katolická hlásá vždy a všude jedno a totéž učení, přisluhuje jedněmi a týmiž svátostmi, má jednu a touž obět, má jednu a touž nejvyšší hlavu.

Sv. Irenej praví: »Ačkoliv jest církev (římsko-katolická) rozptýlena po všem okrsku země, přece zachovává jedno učení, jakoby v jednom domě sídlila, jedno učení věří, jakoby jedno srdce měla, jedno učení vyznává, jakoby jedna ústa měla«¹⁾.

Různost obřadů nebo kázeňských předpisů neruší nijak jednoty vnitřní, která záleží ve víře, ani jednoty vnější, která záleží v jedné nejvyšší hlavě. Jestliže dítky jedné rodiny nosí různý šat, neruší se tím nijak jednota rodiny.

Námítka. Církev prohlásila prý od doby Kristovy mnohá nová dogmata.

Vyvrácení. Nová dogmata nejsou nová učení, nýbrž stará, ale v nové jasněji ustrojené formě vyložena a všem věřícím prohlášena. Tak na př. 1854 prohlášené dogma o neposkvrněném početí P. Marie je staré učení; slavil se svátek neposkvrněného početí P. Marie již v 5. století na východě, v 7. století na západě.

2. Církev římsko-katolická jest **svatá**. Že učení církve římsko-katolické je svaté, zjevno jest z toho, že církev římsko-katolická hlásala vždy jedno a totéž učení Kristovo, jež jest nepochybně svaté. Že má prostředky k svatosti od Krista ustanovené, patrné jest z toho, že vždy jedněmi a týmiž svátostmi Kristovými přisluhovala; žádné nepozbyla, žádné nezavrhl. Z jejího středu vycházeli vždycky svatí, jejichž svatost Bůh zázraky oslavil a oslavuje; počet jejich jde do tisícův.

Sv. Augustin praví: »Jestliže všickni křesťané a věřící v Kristu pokřtěni jej (Krista) oblekli . . . jestliže údy učiněny jsou těla jeho a řeknou, že svatí nejsou: hlavě samé činí křivdu, jejíž údové svatí jsou«²⁾.

Námítka. I mezi jinověrci jsou prý lidé spravedliví, poctiví, ba svatí; a naopak, i v církvi římsko-katolické jsou prý lidé nesvatí, ba nehodní.

Vyvrácení. a) Nelze popřít, že i mezi jinověrci jsou lidé spravedliví a poctiví, ba můžeme připustiti i svatí; ale nikoli tou svatostí, kterou Bůh zázraky tak často vyznamenává.

¹⁾ Adv. haer. kn. 1. ²⁾ Výklad na žalm 85₂.

Mimo to pramen jejich svatosti není učení jejich církve a její zvláštní prostředky, nýbrž zákon přirozený, který jest doplněn po případě prostředky omilostňujícími (svátostmi), kterých podržela z církve římsko-katolické. Tak na př. křest posvěcuje též u jinověrcův (protestantův), ale jest to křest jen církvi římsko-katolické vlastní, jímžto se stává křtěnec jejím údem. Konečně jinověrci posvěcují se v z d o r nedostatku prostředků posvěcujících a v z d o r bludným zásadám své církve, svatosti odporujícím, jako jest na př. učení o nesvobodě vůle lidské, o zbytečnosti dobrých skutkův ap.

b) A naopak nelze popříti, že i v církvi katolické vyskytají se lidé nehodní; ale vždy jen jako výminky a nikoliv pravidlem. Sám Kristus předpověděl: »Mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených« (Mat. 20₁₆). — »Ne každý, kdož mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského« (Mat. 7₂₁). — Také sluší uvážiti, že nehodnost jejich nevyplývá z učení církve, z jejich prostředkův a přikázání, nýbrž z opomíjení toho všeho. Podobství o koukoli mezi pšenící (Mat. 13₂₄₋₃₀).

3. Církev římsko-katolická jest **katolická**. Církev římsko-katolická jest katolická c o d o č a s u: vždycky totiž od Krista až na naše dni trvala; c o d o m í s t a: nebo vždycky jevila snahu i schopnost rozšířiti se mezi všechny národy. Není dílu světa, v němž by věřících neměla. Na třetím koncilu v Baltimore 1884 líčil předseda stav církve v Americe: »Kardinál arcibiskup v NewYorku, metropolita Baltimorský, 13 jiných arcibiskupů, 61 biskupův.« V Australii metropole zřízena již r. 1842 v Sidneyi. (Propaganda a kolej Urbanova v Římě. Misijnářské ústavy ve Francii a j.).

S v. A u g u s t i n praví: »Nám jest držeti s církví, která katolická jest a katolickou nazývána bývá nejen od svatých, ale i od kacířův a odpadlíkův . . . ano, nebylo by jim ani rozuměno, kdyby jí nenazývali jménem, kterým ji nazývá všecken svět« ¹⁾.

Samí protestanté uznávají způsobilost této církve, katolickou se státi, když cení zdar katolických misí nad zdar protestantských (Hausmann).

Všechny země, které křesťanskými vůbec se nazývají, byly původně katolické. Protestantské země jsou vlastně země odkatolichené.

Námítka. Počet nekřesťanů je prý posud ještě větší než křesťanův; kterak tedy může církev římsko-katolická prohlašovati se katolickou?

Vyvrácení. Třebas ještě církev všechněch národů neobsáhla, přece její určení a snaha podle předpovědi Páně: »Bude jeden ovčinec a jeden pastýř« dojde jistě naplnění. Požehnání spočívá na práci její.

¹⁾ De ver. rel. hl. 7₁.

4. Církev římsko katolická jest **apoštolská**. Nejvyšší hlava církve římsko-katolické, t. j. biskup římský neboli papež, jest v nepřetržité poslušnosti nástupcem sv. Petra; my známe tuto poslušnost nástupců sv. Petra podle jmen i podle času panování jejich z dějepisných děl¹⁾.

Nynější papež je **259. nástupce sv. Petra a sluje „Benedikt XV.“**

Ostatní biskupové jsou již proto řádnými nástupci sboru apoštolů, poněvadž zůstávají ve spojení s papežem, jenž volbu jejich schvaluje a skrze své zástupce je svěť, jakož i se sborem veškerých biskupů, kteří tvoří jediný sbor a úřad učitelský nepřetržitě trvající (v papeži svou hlavu mající) od časů apoštolských až podnes.

Sv. Augustin praví: »Co mě v církvi katolické pevně drží, jest mimo jiné nástupnictví biskupů, počínaje od apoštola Petra, jemuž po svém zmrtvýchvstání Kristus stádo své poručil, až na nynější hlavu církve«²⁾.

Poněvadž tedy církev římsko-katolická má tyto 4 známky církve Kristovy, vyplývá z toho také, že žádná jiná církev těchto známek nemůže míti, neboť Kristova církev jest jenom jedna.

A skutečně žádná jiná církev křesťanská nemá jednoty v učení a zejména ne jednoty v nejvyšší hlavě. Ani nemohou míti jednoty v učení, poněvadž prohlašují svobodný výklad Písma sv., čímž rozpadají se na různé sekty (východní na 8 větších, protestantské až na 150 sekt).

Žádná z nich nemůže se vykázati svatými, jejichž svatost by zázraky byla od Boha oslavována. (Svatí uvádění v kalendářích jejich jsou světcí katoličtí.)

Žádná z nich není katolická, jednak že povstaly v době mnohem mladší po Kristu, na př. východní v 11. století a protestantské v stol. 16., jednak že tvoří církve národní, jejichž hlavou jest vždy panovník té které země. »Příliš pozdě jste přišly, příliš pozdě povstaly« (Sv. Hilarius³⁾).

Žádná z nich dokonce už není apoštolská, protože jednak povstaly dlouho po době apoštolské (viz svrchu), jednak ani žádných biskupův neuznávají a nejvyšší hlavou uznávají panovníka, jenž ani duchovním není (ba mnohdy není ani téhož vyznání; na př. v Sasku jsou to panovníci katoličtí, podobně bývalo i v Rakousku).

§ 27. Výsledky.

1. Poněvadž církev římsko-katolická jediné jest církví Kristovou, musí býti **samospasitelná**, t. j. ona jediná podle ustanovení Ježíše Krista jest **řádným** prostředkem, skrze který mají lidé vedeni býti ke spasení; a jen proto přikázal, aby do církve jeho vstoupili pod trestem ztráty věčného spasení.

Avšak tento trest netýká se těch, kteří bez své viny v církvi nejsou, ale Bohu (podle přirozeného zákona i podle křesťanského, jež za zjevený považují) sloužiti se snaží a podle svého svědomí všeho hříchu se varují.

¹⁾ Římští papežové. Z. V. Lobkovic. ²⁾ Adv. Manich. k. 4⁵. ³⁾ Strom. kn. VI.

O nich věříme, že sice zevně do církve nenáleží, ale ovšem duchovně. Touha jejich po Bohu, po pravdě, po ctnosti je očisťuje jako křest žádosti. »Kdybych byl nepřišel a jim nemluvil, hříchu by neměli« (Jan. 15₂₂).

Klement Alexandrijský († 217) praví o těch, kteří před Kristem spravedlivě žili a umřeli: »Když dle práva a spravedlnosti žítí stejné jest, jako dle zákona žítí, jest nám ty, kteří spravedlivě a dobře živi byli, prve než zákon byl, za dítky víry považovati a za spravedlivé pokládati«. To vztahuje se stejně na pohany i jinověrce dnešní.

Přece však dochází katolík v církvi římsko-katolické spasení jen tehdy, když učení jejímu věří, svátosti hodně přijímá, příkázání zachovává a od ní řídit se dává.

»Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, kterýž jest v nebesích, ten vejde do království nebeského« (Mat. 7₂₁). »Co prospěje, věří-li kdo po katolicku a žije-li jako pohan« (Sv. Petr Damiani, † 1072).

2. A v církvi římsko-katolické musí býti též onen **neomylný úřad učitelský**, který Kristus zřídil v církvi své.

Neomylnost úřadu učitelského v církvi římsko-katolické záleží v tom, že ve věcech víry a mravů nemůže něco za pravdu vydávati, co by pravdou Bohem zjevenou nebylo.

Církev má učit národy tomu, co Kristus zjevil. Musí tedy věděti, co Kristus zjevil a co nikoli. V tom záleží neomylnost církve.

Neomylný úřad učitelský vykonávají: *a)* **papež spolu s biskupy**, jakožto nástupcové sv. apoštolův;

Dar neomylnosti spočívá ne na jednotlivcích, nýbrž na sboru; proto jednotlivý biskup mohl a může se mýlit, jak to i historie církevní dosvědčuje; na př. Macedonius, Nestorius a j.

b) také **papež sám o sobě** jako nejvyšší učitel církve. Jeť nástupcem sv. Petra.

Petr má býti skálou, o niž se odrážejí útoky bran pekelných (Mat. 16₁₈); za Petra Kristus zvláště se modlil, aby neklesala víra jeho, by utvrzoval bratří svých (Luk. 22₃₂); Petr má vésti (»pásti«) nejen věřící, nýbrž i biskupy (Jan. 21₁₅₋₁₇).

V tom smyslu vyslovil se i sněm vatikánský (1869—70), že papež jako nejvyšší učitel církve jest neomylný.

Neomylnost papežova netýká se jeho osoby, nýbrž **jeho úřadu**; výrok jeho jest neomylný, jenom když mluví k veškeré církvi jako nejvyšší učitel její, ukládaje prohlášené věřiti (»**ex cathedra**«).

Cathedra (= stolice t. Petrova) znamená ve smyslu duchovním a obrazném pastýřský úřad Petrův¹⁾.

3. Neomylnost učitelského úřadu týká se především věcí víry a mravův; ale potom i všeho, co s těmito články je v takové souvislosti, že nelze článků těch neomylně vyložití bez neomylného úsudku i o věcech s nimi spojených.

Neomylnost sahá tak daleko, jak daleko sahá úřad učitelský; a k tomu náleží výklad i obhájení. Na př. sněm tridentský neomylně prohlašuje nejen o přítomnosti Ježíše Krista pod způsoby chleba a vína, ale i jak pod jednou každou způsobou přítomen jest, (Sed. 13. kan. 2. a 3.) spolu s důvody, jimiž pravdu tu dovozuje.

Nikoliv pak netýká se nových článků víry jako doplnění snad zjevení Kristova. Zjevení Boží jest **dokonáno**: »Učte je zachovávat **všecko**, což jsem koli **přikázal vám**« (Mat. 28₁₉₋₂₀).

Ani by se to nesrovnávalo s božstvím Kristovým; nebo jako Bůh mohl jenom dokonalé zjevení nám přinést. »Nic nového se nezaváděj, než co přijato jest« (Sv. Štěpán sv. Cyprianovi: o opakování křtu uděleného od kacířův).

Námítka. Učení o neomylnosti papežské jest prý už samo novým článkem víry (dogmatem).

Vyvrácení. Nehledě k tomu, co již bylo svrchu pověděno, jest z historie církevní známo, že v neomylnost papežovu bylo vždy věřeno. Tak sv. Irenej praví: »S církví římskou musí každá církev (obec křesťanská) všeho světa souhlasiti«. — Sv. Augustin pronesl se o rozhodnutí papežském ve věcech víry: »Řím promluvil, spor jest ukončen«. — Sněm florencký (1439) nazývá papeže »učitelem všeho křesťanstva«.

4. Slavné **rozhodnutí** ve věcech víry a mravů děje se: buďto na obecných sněmích církevních anebo neomylným výrokem samého papeže.

Poznámka. Že tento výrok papežův »ex cathedra« lidskou činnost rozumu a bádání — a tudíž i dorozumění s biskupy jako autentickými svědky zjevení Božího — předpokládá, jest patrno z toho, že příspěň (= assistentia) Ducha svatého při prohlášení »ex cathedra« není žádným vnukáním (inspirací), nýbrž jest to činnost božská, přislíbená úřadu za povinné součinnosti lidské.

Proto vidíme i rozkvět anebo poklesnutí života církevního dle rozkvětu nebo poklesnutí činnosti orgánů církevních. Ale nikdy, ani v nejpokleslejších dobách papežství, nedopustil a nedopustí Bůh nějaké učení »ex cathedra«, které by zjevené pravdě odporovalo.

¹⁾ Dr. Jos. Bilczewski, Archaeol. křesť. str. 433.

Námítka 1. Papež Liberius podepsal prý (358) bludnou »formuli sirmijskou«, jež od Arianů sestavena byla.

Ariané tvrdili o Kristu, že jest toliko tvorem Božím, ovšem nejvznešenějším, enž pro své ctnosti a zásluhy teprve za syna Božího od Otce přijat byl. Formule sirmijská; úskočně sestavená od Arianů, vynechává sice ve znění svém o Kristu jako Synu Božím slova »stejně podstaty« (s Otcem), ale jinak bludu nijakého neobsahuje.

Vyvrácení. Tato »formule sirmijská« připouští správný výklad učení katolického o božství Ježíše Krista; jistě tedy Liberius, jako osvědčený odpůrce bludu arianského, jenom správný smysl na zřeteli měl, když podpisoval.

A pak v této věci nevystupoval papež jako nejvyšší učitel církve, nýbrž soukromě; aniž ukládal církvi tuto formuli věřiti *n e m l u v i l »e x c a t h e d r a«¹⁾*.

Námítka 2. Papež Honorius zavrhl prý (637) správný výraz o dvojí vůli v Kristu a schválil prý výraz bludný, kterého užívali monotheleté, »jednochtění« (= enthelema).

Monotheleté učili, že jest v Kristu toliko jedna vůle, a na zakrytí bludu svého užíli dvojsmyslného výrazu, kterým může se mysliti i jedna vůle i také jeden směr dvou vůlí v Kristu.

Vyvrácení. Tento výraz monotheletů rovněž připouští správný výklad, totiž jeden směr dvojí vůle (božské a lidské), bohočlověcký řečený, jak jej i sněm cařihradský 3. (681) přijal jakožto učení apoštolské.

Honorius pak neprohlédl lsti monotheletův, kteříž tímto výrazem zakrývali na ven blud svůj o jedné vůli v Kristu, a také chtěl mírností svou je církvi získati. Nad to ani on, schvaluje tento výraz, *n e m l u v i l i a k o* nejvyšší učitel církve (*»e x c a t h e d r a«²⁾*).

§ 28. Prameny zjevení Božího. A. Písmo sv.

Předním pramenem, z něhož neomylný úřad učitelský čerpá zjevení Boží, jest Písmo svaté.

Písmo svaté jest sbírka knih, kteréž vnukáním Ducha sv. sepsány a od církve za slovo Boží uznány byly. Také sluje biblí (biblia = knihy).

1. Knihy Pisma svatého sepsány jsou vnukáním (= inspirací) Ducha svatého, to jest, Duch svatý spisovatele nejen povzbudil ku psaní, nýbrž také jim vštípl všecko, co mají psáti, a při psaní je chránil od všelikého bludu. Proto nazývá se Písmo svaté právem i »**slo-
vem Božím**«.

¹⁾ Dr. Borový, Theologia fundam. II., str. 195. ²⁾ Tamtéž, str. 196.

a) O **Starém zákoně** praví sv. Petr: »**Duchem svatým jsou nadchnuti mluvili svatí Boží**« (2. Petr. 1₂₁).

Žid Josef Flaviius dotvrzuje, že u židů platilo Písmo sv. Starého zákona za slovo Boží. Také přísahali při Starém zákoně, což jest možno jen tím, že jej považovali za »slovo Boží«.

b) **Nový zákon** považován byl za **svatý** a proto při službách Božích byl předcítán i jinak jako **svatý** uctíván. Vydání svatých těchto knih pohanům (v dobách pronásledování) považováno za zapření víry a trestáno vyloučením z církve. Vidno z toho, že je považovali za »slovo Boží«.

Římský prokonsul Saturninus (200) tázal se křesťanů jako soudce: »Které jsou knihy, jež s božskou úctou čítáte?« Odpověděli křesťané: »Čtyři sv. evangelia a epištoly sv. Pavla a všecko Bohem vnuknuté Písmo«. — Sv. Justin nazývá je »hlasem Božím«.

c) Že **všecko Písmo svaté** jest vnuknutím Ducha sv. napsáno, svědčí ustavičná víra církve jakož i slavná rozhodnutí obecných sněmů církevních; tak sněmu florenckého a tridentského. Nejposléze sněm vatikánský prohlašuje, že všecko Písmo sv., jak je církev uctívá, »jest napsáno **vnukáním Ducha svatého**, Boha za původce má a jako takové jest církvi odevzdáno« (Sed. 3. kap. 2).

Papež Řehoř Vel. praví, že Duch sv. je spisovatelům »diktoval« a tak sám »složil«.

Všichni bludaři odvolávali se vždycky na svědectví Písma sv., aby bludy své dotvrdili, po svém je vykládající; jistě tedy uznávali božský původ jeho.

2. **Vnukání** to ovšem nevztahuje se nikterak na písmenka snad, nýbrž na myšlenky. Překladem (správným) Písmo sv. nepřestává tedy býti slovem Božím. Ale o správnosti překladu a jeho užívání jako zákonníku veřejného života náboženského rozhoduje církev (jako stát o vydání a užívání zákonníku občanského).

Poznámka. Církvi katolické vytýká se neprávem, že, nepřipouštějíc Písma sv. za jediný pramen zjevení Božího, méně si váží snad Písma sv.

Církev naopak za všech časů dokazovala, že si Písma sv. nade všecko váží, tím, že je od porušení úzkostlivě chránila a porušovatele ze středu svého vylučovala (reformace). Ale ovšem za jediný a výhradní pramen zjevení Božího, jako protestanté, uznati ho nemůže.

§ 29. B. Ústní podání.

Druhým pramenem zjevení Božího jest **ústní podání** neboli **tradice**.

Ústním podáním (tradicí) slují ty zjevené pravdy, které apoštolové sice kázali, ale v Písmě sv. nenapsali — byť by i jinde, jako ve spisech svatých Otcův, i písemně podány byly potomkům.

V širším slova smyslu rozumějí se ústním podáním vůbec zjevené pravdy, které byly od Krista a apoštolů církvi předány a s pokolení na pokolení přenášeny.

1. Ústního podání jest **nezbytně** třeba:

a) Bez něho **nevěděli bychom** ani, které knihy náleží k Písmu svatému.

Protestanté, přijímající Písmo svaté, uznávají sami nepřímou tradici.

b) Knihy Nového zákona vysvědčují samy o sobě, že jsou psány **příležitostně** a že všeho učení Kristova **neobsahují**.

»Vidělo se i mně... otom psáti tobě, výborný Theofile, abys poznal **pravdu těch slov**, jimž jsi byl vyučen«, doznává sv. Lukáš (1₃₋₄), že píše toliko příležitostně. »Co jsme viděli a slyšeli, **zvěstujeme** vám, abyste i vy s námi obecenství měli... A totoť **píšeme** vám, abyste se radovali...« (1. Jan 1₃₋₄), doznává i sv. Jan, že všechno zvěstuje, ale píše jen, aby radost učinil. — »Mnohé zajisté i **jiné divy** činil Ježíš před obličejem učedníků svých, kteříž **nejsou psáni** v knize této«, doznává sv. Jan (20₃₀ a podobně 21₂₅), že nenapsal všeho.

c) Svatí spisovatelé knih Nového zákona sami **odkazují na ústní podání** své, přikazující je zachovávat.

»Protož, bratři, stůjte a **zachovávejte ustanovení**, kterýmž jste se naučili buďto **skrze** [naši] **řeč**, aneb skrze náš list« (2. k Thess. 2₁₄).

d) Písmo svaté potřebuje výkladu; neboť už sv. Petr doznává o některých listech Pavlových, že je »neumělí a neustaviční lidé převracují, jako i jiná Písma, k svému vlastnímu **zahynutí**« (2. Petr. 3₁₆). — »Odkud vznikají tak mnohé bludy, než že Písmo svaté, samo v sobě dobré, špatně porozuměno bývá« (Sv. Augustin).

2. Ústní podání obsahuje rovněž **neomylné slovo Boží**, jako to, které v Písmě svatém jest. Neboť jest to zajisté totéž zjevení Boží a od učitelského úřadu stejně neporušené zachováno za přispění Ducha sv., jako Písmo svaté.

Rozdíl jest jen v tom, že Písmo svaté od Ducha sv. vnuknuto jsouc »slovo Boží« v užším slova smyslu jest; kdežto ústní podání (tradice) jako úkon učitelského úřadu církve přispěním Ducha sv. toliko od bludu jest chráněno.

3. Ústní podání **dostalo se** na nás:

a) **ústním vyučováním** a obřady církevními;

Na př. o mši sv. jako oběti Nov. zák. svědčí nám staré liturgie; rovněž o sv. svátostech, zpovědi atd.

b) **vyznáními víry**, jimiž církev víru svou osvědčovala;

Taková vyznání jsou: apoštolské, nicejskokařihradské, athanasianské, tridentské a vatikánské.

c) výroky **papežův** a církevních **sněmův**;

Sněmů církevních jest 21, z nichž první byl nicejský (325), nejznamenitější tridentský (1545—63) a poslední vatikánský (1869—70).

d) spisy **církevních Otcův** a církevními **památkami**, jako jsou katakomby, pomníky, nápisy a j.

Svatými otci církevními slují spisovatelé církevní z doby staré, kteří vynikli svatostí života, nábožnou učeností a od církve za otce církevní uznáni byli. Na východě vynikli: Sv. Athanasius († 373), sv. Basil († 379), sv. Řehoř Nazianský († 390) a sv. Jan Zlatoústý († 407); na západě vynikli: sv. Ambrož († 397), sv. Jeronym († 420), sv. Augustin († 430) a sv. Řehoř Vel. († 604).

V katakombách na př. nalézáme obrazy Bohorodičky a svatých, důkaz to úcty obrazů hned v prvních dobách křesťanských. Jiné památky jsou: kalichy, lampy, kříže, ostatky, nápisy na hrobích mučedníků, vzývání jich za přímlovu a t. p. (obr. 6. a 7.).

Zdali nějaké učení, jež v památkách církevních se uchovává, jest skutečně částí ústního podání, poznáváme bezpečně, když toto učení v jisté době všeobecně hlásáno a věřeno bylo.

»Co vždy, všude a ode všech věřeno jest, to v pravdě katolické jest« (Vincenc Lerinský, † kol 450). — Nemůže však býti považováno tradicí učení, které času apoštolů nedosahuje, nebo jestliže jen od některých jest hájeno, od jiných pak zavržováno.

Obr. 6. Kalich z katakomby ostianské.

§ 30. Závěrek.

1. Ačkoliv v Písmě svatém a v ústním podání všecko zjevení Boží obsaženo jest, přece z nich **čerpati** a **k věření předkládati** jest věcí toliko učitelského úřadu církevního. Jež Kristus proto ustanovil a jemu k tomu cíli přislíbil pomoc Ducha sv. a svou.

Písmo svaté bez neomylného úřadu učitelského církve Kristovy bylo by totéž, jako zákonník občanský bez pověřených soudců, vykladatelů smyslu zákonův. — Slovem, podle nařízení Kristova apoštolům daného: »Jdouce učte« (Mat. 28₁₉) jest **úřad učitelský** orgánem na rozšíření a zachování zjevení Božího, jemužto po ruce jsou **Písmo svaté a ústní podání**.

Protestanté mají svobodu evangelia, t. j. mohou si Písmo svaté sami vykládati a podle výkladu svého věřiti. Následkem toho vyvinuly se mezi nimi nejnesmyslnější sekty.

Katolík smí užívatí toliko od církve schváleného a vysvětlivkami opatřeného Písma svatého. (Aprobace = schválení Ordinariátu neboli úřadu biskupského.)

2. Pro katolického křesťana platí tedy pravidlo víry: **»Věřiti všecko, co církev svatá věřiti velí.«** Jest to tak vůle Syna Božího, Ježíše Krista, a jediné tak podle slova jeho věříme bezpečně: **»Kdo vás slyší, mne slyší«** (Luk. 10₁₆). — **»Kdož vás přijímá, mne přijímá«** (Mat. 10₄₀).

Tímto pravidlem se řídili všickni první křesťané, uvěřivše dříve ještě, než byly knihy Nového zákona vůbec sepsány, a žili život **»svatých vzorů«** pro doby budoucí.

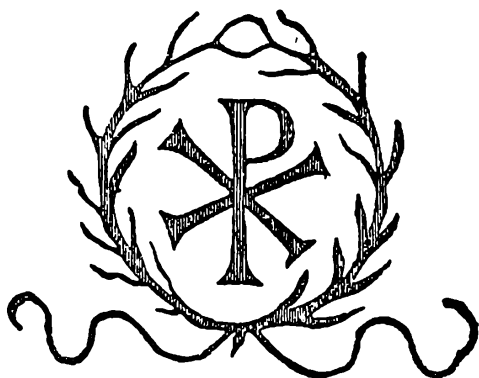
Ovšem nestačí toliko víra v užším slova smyslu, t. j. pouze za pravdu uznávati všecko, co církev věřiti velí, nýbrž věřiti v širším slova smyslu, t. j. také **život svůj podle víry zříditi**, aby všechen život byl jediným vyznáním víry.

»Po tomť všickni poznají, že jste moji učedníci, budete-li míti lásku jedni k druhým« (Jan. 13₃₅).

Přesvědčili jsme se, že učení církve katolické stojí pevně, že všeliké námitky proti němu jsou liché, ba zlomyslné, jež neobstojí na soudě zdravého rozumu.

Jako každá jiná věda dá se i náboženství katolické **vědecky** odůvodniti a tudíž mluvení o nevědeckosti, naivnosti, slepé víře, pověře atd. — oblíbené to výrazy nepřátel pro víru katolickou — jsou ubohé fráze, které budí pouze útrpnost, pokud vycházejí z nevědomosti, nebo zaslouží sobě docela pohrdání, pokud vycházejí ze zlomyslnosti.

Na nás jest pevně státi ve víře své katolické, v ní vytrvávati a jí také dle potřeby **hájiti**. Jen tak ukážeme se hodnými koruny věčné spravedlnosti. **»Pracuj tedy jako dobrý bojovník Krista Ježíše... nebo nikdo nebývá korunován, leč by řádně bojoval«** (2. k Tim. 2₃₋₅).

Obr. 7. Monogram Kristův z katakomb.